

UiO : **Det juridiske fakultet**

Arbeidsulykkesbegrepet

- med vekt på utvalgte typer idrettsskader

Kandidatnummer: 575

Leveringsfrist: 26. november 2012

Antall ord: 17715

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING	1
1.1	Tema for avhandlingen	1
1.2	Problemstilling.....	2
1.3	Avgrensinger	3
1.4	Rettskilder.....	3
1.4.1	Lovtekst og forarbeider	3
1.4.2	Rettspraksis	5
1.4.2.1	Høyesterett.....	5
1.4.2.2	Trygderetten.....	5
1.4.3	Rundskriv	6
1.4.4	Finansklagenemnda.....	7
1.4.5	Reelle hensyn	8
1.5	Videre fremstilling.....	8
2	DEN GENERELLE RETTEN	9
2.1	Innledning.....	9
2.2	Det markerte arbeidsulykkesbegrepet.....	11
2.2.1	Innledning	11
2.2.2	Krav til skadehendelse	11
2.2.3	Risikovurdering.....	14
2.3	Det avdempede arbeidsulykkesbegrepet.....	16
2.3.1	Innledning	16
2.3.2	Krav til skadehendelse	16
2.3.3	Risikovurderingen	18
2.4	Relativisering.....	19
2.5	Aksept av risiko	22
3	KASUISTISK ANALYSE AV TYPETILFELLER	24

3.1	Kroppsøvingsskader	24
3.2	Taklingsskader, sammenstøt mv.....	30
3.3	Skader ved ballspill uten ytre påvirkning	40
3.4	Fallskader.....	45
3.5	Friksjonsskader	52
4	SAMLEDE BETRAKTNINGER.....	59
5	LITTERATURLISTE	61

1 Innledning

1.1 Tema for avhandlingen¹

Tema for avhandlingen er å kartlegge arbeidsulykkesbegrepet med utgangspunkt i en kasuistisk analyse av utvalgte typer idrettsskader. Tema er i liten grad drøftet i juridisk litteratur. Idrett og fysisk aktivitet har betydelig helsemessig gevinst for individ og samfunn, men medfører risiko for skade. Alvorligheten av skaden kan variere fra skrubbsår, korsbåndsskader og til omfattende traumer som medfører uførhet. Der risikoen for idrettsskade realiseres, er problemstillingen om skadelidte har rett til erstatning. Hovedtema i oppgaven er skadelidtes rett til erstatning ved arbeidsulykke samt vurdere dette i forhold til erstatning etter ulykkesforsikring.

Målet med avhandlingen er å konkretisere hvordan arbeidsulykkesbegrepet i praksis anvendes på de utvalgte typetilfeller. Hensikten er i tillegg å vurdere om ulike typetilfeller bedømmes forskjellig, og eventuelt hva som kan være årsaken til dette. Analysen nødvendiggjør først en kort gjennomgang av det generelle arbeidsulykkesbegrepet som danner grunnlag for videre analyser av utvalgte typer idrettsskader. Tema i den videre analysen er kartlegging av hvordan arbeidsulykkesbegrepets innhold og vilkår anvendes i de ulike typetilfeller. I gjennomgangen av praksis er målsettingen å analysere hvilken betydning yrkesrisiko og personkrets har for innholdet i arbeidsulykkesbegrepet. Arbeidsulykkesbegrepet vurderes også i forhold til hvordan praksis bedømmer hva som er tilstrekkelig avvik fra normal yrkesutøvelse for at idrettsskaden godkjennes som arbeidsulykke. Det er også et siktemål å vurdere forskjellen på arbeidsulykkesbegrepet og erstatning etter ulykkesforsikring.

Primært vurderes arbeidsulykkesbegrepet med utgangspunkt i Trygderettens praksis. Årsaken til dette er at de fleste idrettsskader Finansklagenemnda (heretter Nemnda) har vurdert, omhandler ulykkesforsikring. Det foreligger vesentlig mindre praksis fra Nemnda som omhandler

¹ Avhandlingen anvender forfatterveiledning utarbeidet av Morten Kjelland, jf. Kjelland 2011

yrkesskadeforsikringssaker.² Den praksis som foreligger kan få frem nyanser og forskjeller for forståelsen av arbeidsulykkesbegrepet slik det anvendes av Trygderetten.

I det følgende benyttes terminologien «skadelidte» synonymt med «arbeidstaker» dersom ikke annet fremgår. Det samme gjelder skadelidte som er ulykkesdekket gjennom forsikringsordning. Avhandlingen bruker også uttrykket «trygdeetaten» og «trygdekontoret» i forbindelse med Trygderettens kjennelser. For ordens skyld presiseres at den nye benevnelsen er NAV.³

1.2 Problemstilling

Hovedproblemstillingen i avhandlingen er hvordan arbeidsulykkesbegrepet tolkes og anvendes med utgangspunkt i de utvalgte typer idrettsskader.

De presiserte underproblemstillinger er for det første hvordan arbeidsulykkesbegrepet anvendes i forhold til krav til avvik fra normal yrkesutøvelse for å anse idrettsskaden som arbeidsulykke.

For det andre vurderes om praktiseringen av arbeidsulykkesbegrepet er i samsvar med den generelle retten.

For det tredje vurderes om enkelte typetilfeller vurderes mer liberalt eller strengere enn andre idrettsskader.

For det fjerde vurderes hvordan idrettsskader bedømmes forskjellig innen ulykkesforsikring og etter arbeidsulykkesbegrepet. Dette innebærer en sammenlikning av sammenfallende idrettsskader der problemstillingen består i å trekke frem hovedforskjellene som mulig foreligger.

² Forskjellen på forsikringsordningene utdypes i punkt 1.4.4.

³ NAV er forkortelse for Arbeids- og velferdsetaten. Etaten ble offisielt etablert 1. juli 2006.

1.3 Avgrensinger

Yrkessykdom, dødsfall, belastningsskader og tariffavtaler som hjemler rett til yrkesskadedekning faller utenfor avhandlingens drøftelser. Begrunnelsen til avgrensingen er gjennomgang av praksis som viser at dette ikke er direkte relevant for avhandlingens drøftelser. På samme grunnlag avgrenses avhandlingen også mot prosessuelle vilkår, erstatningsutmåling, årsaksregler samt dekning av yrkesskade etter folketrygdens ordinære stønadssystem og alminnelig erstatningsrett. Lovhistorikken til arbeidsulykkesbegrepet behandles kort der det er naturlig for oppgavens analyser.

1.4 Rettskilder

I det følgende gjennomgås kort de generelle rettskilder som er relevante for oppgavens problemstilling.

1.4.1 Lovtekst og forarbeider

Begrepet «*arbeidsulykke*» har hjemmel i lov om folketrygd (heretter folketrygdloven) § 13-3⁴ og lov om yrkesskadeforsikring (heretter yrkesskadeforsikringsloven) § 11⁵. Lovgiver har lagt til grunn at arbeidsulykkesbegrepet skal tolkes likt i begge lover.⁶ Det følger av Høyesteretts praksis.⁷ Yrkesskadeforsikringsloven og dens forarbeider vil derfor være en relevant rettskildefaktor ved tolkning av folketrygdloven.⁸ Utgangspunktet for lovtolkning er bestemmelsens ordlyd, og legalitetsprinsippet er til hinder for innskrenkede tolkning av lovbestemmelser som innvilger trygderettigheter.⁹ Ingen av lovene nevner idrettsskader spesielt.

⁴ Lov om folketrygd 28. februar 1997 nr. 19.

⁵ Lov om yrkesskadeforsikring 16. juni 1989 nr. 65.

⁶ Ot.prp. nr.44 (1988-1989) s. 89.

⁷ Rt. 2005. s. 1757 (*Skyggekjennelsen*), avsnitt 31, Rt. 2008 s. 1646 (*Bolteløftdommen*), avsnitt 32 og Rt. 2007 s. 882 (*Pallekjennelsen*), avsnitt 32.

⁸ Evensen 2007 s. 96.

⁹ Skårberg og Reusch 2003 s. 20 og Øie 1994 s. 126.

Trygderetten behandler saker etter folketrygdloven mens Nemnda behandler saker etter yrkesskedeforsikringsloven.

Folketrygdloven og yrkesskedeforsikringsloven utgjør et tosporet stønadssystem ved idretts-skader. Ved idrettsskade kan skadelidte i tillegg ha rett til erstatning etter yrkesskedeforsikringsloven. Loven pålegger alle arbeidsgivere plikt til å inngå avtale om yrkesskedeforsikring for sine arbeidstakere, jf. yrkesskedeforsikringsloven § 3. Erstatningen vil da komme i tillegg til folketrygdens særskilte fordeler. Det vurderes å samle begge regelverk i ny lov om arbeidsskedeforsikring, jf. flertallets vurderinger i NOU 2004: 3 Arbeidsskedeforsikring.¹⁰

Forarbeider til folketrygdloven er NOU 1990: 20 og Ot.prp. nr. 29 (1995-1996). Forarbeider til yrkesskedeforsikringsloven er NOU 1988: 6, Ot.prp. nr. 44 (1988-1989) og Innst. O. nr. 73 (1988-1989).

Generelt gir forarbeider opplysninger om de livsforhold loven omhandler, opplysninger om tidligere rettstilstand, formål og hvordan bestemmelser skal tolkes.¹¹ De generelle uttalelser om lovens bakgrunn, formål og ulike hensyn mv i forarbeidene er relevante rettskilder for vurderingen av arbeidsulykkesbegrepet idrettens område der tolkningsspørsmål oppstår. Forarbeidene til folketrygdloven og yrkesskedeforsikringsloven nevner ikke idrettsskader spesielt. Høyesterett henviser og siterer mye fra forarbeidene i sin argumentasjon om arbeidsulykkesbegrepet generelt og på idrettens område. Retten anser således forarbeidene som relevante argumenter ved lovtolkningen.

¹⁰ NOU 2004: 3 kapittel 8.5.2. Se også Kjønsstad 2004 der leder for Yrkesskadeutvalget Asbjørn Kjønsstad redegjør for innstillingen.

¹¹ Eckhoff og Helgesen 2001 s. 68.

1.4.2 Rettspraksis

1.4.2.1 Høyesterett

Høyesteretts praksis er en viktig rettskildefaktor for forståelsen av arbeidsulykkesbegrepet. Gjennom en rekke avgjørelser har Høyesterett videreutviklet det formelle arbeidsulykkesbegrepet, jf. for eksempel Rt. 2006 s. 1642 (*Fotballdommen*), Rt. 2005 s. 1757 (*Skyggekjennelsen*), Rt. 2009 s.1626 (*Musikklærerdommen*), Rt. 2009 s. 1619 (*Myggstikkdommen*), Rt. 2008 s. 1646 (*Bolteløftdommen*) og Rt. 2007 s. 882 (*Pallekjennelsen*). Det foreligger lite Høyesteretts praksis som omhandler idrettsskader spesielt, med unntak av Rt. 2006 s. 1642 (*Fotballdommen*). Denne dommen har særlig vekt ved anvendelse av arbeidsulykkesbegrepet på idrettens område.

1.4.2.2 Trygderetten

Trygderetten avsier kjennelser i ankesaker fra NAV. Trygderetten er et frittstående forvaltningsorgan, og kan ikke instrueres av hverken Regjering eller departement. Lovgiver har forutsatt at trygderettens kjennelser skal være retningsgivende for forvaltningens behandling av lignende saker,¹² og kjennelser som gir uttrykk for en fast praksis har særlig rettskildemessig verdi. Trygderetten settes med vanligvis med 2 eller 3 medlemmer. Dersom kjennelsen reiser vanskelige retts- eller bevissspørsmål kan retten settes med 5 medlemmer, og 7 medlemmer dersom kjennelsen antas å bli bestemmende for praksis på samme område¹³. Rettskildemessig tillegges slike kjennelser særlig vekt, særlig der retten settes med 7 medlemmer.

Det finnes omfattende praksis fra Trygderetten om arbeidsulykkesbegrepet, men praksis på idrettens område er noe mer begrenset. Den nærmere presisering av hva som ligger i begrepet har over lang tid vært utviklet gjennom Trygderettens kjennelser. Etter Høyesteretts praksis tillegges avgjørelsene vekt i den utstrekning de kan tas som uttrykk fast og konsistent praksis¹⁴.

¹² NOU 2004: 13 punkt 3.10.

¹³ Lov om anke til Trygderetten (heretter trygderettsloven) 16. desember 1966 nr. 9 § 7 (3) og (4).

¹⁴ Jf. Høyesteretts vurdering av praksis i Trygderetten som rettskildefaktor i Rt. 1995 s. 54 (*Barnetrygddommen*), Rt. 2000 s. 220 (*Til arbeidet-dom I*), Rt. 2000 s. 1028 (*Til arbeidet-dom II*), Rt. 2004 s. 487 (*Aseruddommen*) og Rt. 2005 s 495 (*Passiv røyk II*). Sml. også Rt. 2009 s. 1626 (*Musikklærerdommen*), avsnitt 41

Det som uttales i den enkelte avgjørelse tillegges ikke selvstendig rettskildemessig betydning.¹⁵

I avhandlingens punkt 3 analyseres ulike typetilfeller. I samsvar med Høyesteretts uttalelse tillegges den enkelte kjennelse rettskildemessig betydningen der det kan påvises fast og konsistent trygderettspraksis. Kjennelser som medfører endring i praksis tillegges selvstendig rettskildemessig betydning.

Domstolene kan prøve lovligheten av Trygderettens kjennelser. Søksmål bringes direkte inn for lagmannsretten¹⁶.

1.4.3 Rundskriv

Trygderettens rettskilder, foruten lov og forarbeider, omfatter også et omfattende forskriftsverk samt rundskriv fra NAV. Sistnevnte uttrykker forvaltningspraksis som er grundige og detaljerte. Ikke alt som står i rundskrivene er gjeldene rett, men innholdet kan ha informasjonsverdi for rettsanvenderen.

NAV har utarbeidet rundskriv R13-00-I12¹⁷ der folketrygdloven § 13-3 kommenteres og fortolkes. Rundskrivet angir retningslinjer for ulike typer idrettsskader, og må sees som ledd i forvaltningsrettslig instruksjonsmyndighet og styringsrett. Rettskildemessig har rundskrivet betydelig vekt for NAV sin praksis og for Trygderetten. Retningslinjene er ikke bindende for Høyesterett. Rettspraksis viser at retten henter argumenter fra rundskrivet. Trygderetten er formelt et forvaltningsorgan, og skal derfor forholde seg til rundskrivets retningslinjer.

¹⁵ Rt. 2005. s. 1757 (*Skyggekjennelsen*), avsnitt 45.

¹⁶ Trygderettsloven § 23.

¹⁷ Rundskriv til folketrygdloven kapittel 13: Yrkesskadedekning. Sist endret: 2012-09-06.

1.4.4 Finansklagenemnda

Finansklagenemnda, seksjon FKN Person, (Nemnda)¹⁸ behandler tvister om ulykkesforsikring¹⁹ og yrkesskedeforsikring²⁰. Forsikringsordningene har forskjellige vilkår og dekningsområde. Yrkesskedeforsikring, i motsetning til ulykkesforsikring, kan gi rett til yrkesskadedekning dersom det foreligger en arbeidsulykke. Yrkesskedeforsikring reguleres av yrkesskedeforsikringsloven.

Ulykkesforsikring er en personforsikring som er hjemlet i forsikringsavtaleloven.²¹ Forsikringen er generell og dekker også idrettsskader. Forsikringsavtalen kan tegnes kollektivt eller individuelt. Forskjellen på slike avtaler er at kollektiv ulykkesforsikring er tredjemannsavtaler der forsikringstakeren inngår avtale på vegne av en nærmere angitt gruppe. Norges Fotballforbunds lisensforsikring, som gjelder kun ved organisert idrettsutøvelse, er en kollektiv forsikringsavtale.²² Vilkårene i ulykkesforsikring varierer, men vanligvis dekkes skader som inntreffer ved en «*plutselig ytre begivenhet- ulykkestilfelle*».²³ Enkelte ulykkesforsikringer har egne vilkår for «idrettsskade». Dette defineres som «*skade på legemet som oppstår plutselig og uforutsett*». Rekkevidden av den enkelte forsikringsavtale beror på en konkret tolkning.²⁴ Enkelte forsikringer har unntak for skader som inntreffer under risikoidrett som boksing, fallskjermhopping mv.

Rettskildemessig har ikke vedtakene særlig vekt, jf. Trygderettens kjennelse i sak TRR-2010-1441²⁵ der retten bemerket at fremlagte opplysninger fra Nemnda har «*en begrenset rettskildemessig vekt i denne sammenheng*». Nemnda bygger sine vurderinger på alminnelige rettskilde-

¹⁸ Finansklagenemnda.no.

¹⁹ Lov om forsikringsavtaler (heretter forsikringsavtaleloven) 16. juni 1989 nr. 69 del B, jf. kapittel 10-19.

²⁰ Hjemmel for opprettelse av en yrkesskadenemnd følger av yrkesskedeforsikringsloven § 17.

²¹ Kapittel 10.

²² Barn under 13 år som er tilsluttet *Norges Idrettsforbund* er dekket gjennom ulykkesforsikring, jf. Kjenner 2004 s. 267.

²³ Bull 2008 s. 26.

²⁴ Kjenner 2004 s. 267.

²⁵ Trygderettens kjennelse (TRR).

faktorer, herunder Høyesterettspraksis som tillegges betydelig vekt, jf. FKN-2010-440.²⁶

Nemndas uttalelser kan overprøves av retten med tingretten som første instans, jf. forsikringsavtaleloven § 20-1.

1.4.5 Reelle hensyn

Lovbestemmelser må tolkes, og rettskildefaktoren reelle hensyn er vurderinger av tolkningsresultatets godhet.²⁷ Arbeidsulykkesbegrepet er et skjønnsmessig begrep, og reelle hensyn kan ha avgjørende betydning for tolkningen av begrepet. Rettferdshensyn, reparasjonshensyn, prevensjonshensyn, risiko avveining, rimelighetshensyn, pulveriseringshensyn og forsikringshensyn er relevante reelle hensyn.

Hvilken vekt slike hensyn bør tillegges er vanskelig å gi et generelt svar på. For eksempel vil vekten av reelle hensyn variere om idrettsskadevurderingen tar utgangspunkt i lov eller forsikringsvilkår. Lovgivers uttalelser om formål og ulike hensyn skal etter vanlige rettskildemessige prinsipper tillegges vekt.

1.5 Videre fremstilling

I den videre fremstillingen kartlegges i punkt 2 det formelle arbeidsulykkesbegrepet på idrettens område. Gjennomgangen tar sikte på å danne grunnlag for punkt 3 der ulike typetilfeller av idrettsskader vurderes med utgangspunkt i vedtak fattet av Nemnda og Trygderettens kjennelser. Etter hvert typetilfelle gis en oppsummering av funn analysen gir. I punkt 4 gis noen samlede bemerkninger.

²⁶ Vedtak finansklagenemnda (FKN). Nemnda bruker forskjellig navn på vedtakene. Også terminologien FSN og FinKN benyttes.

²⁷ Eckhoff og Helgesen 2001 s. 371.

2 Den generelle retten

2.1 Innledning

Arbeidsulykken må godkjennes som *yrkesskade* for rett til erstatning etter yrkesskadeforsikringsloven og ytelser etter folketrygdloven.²⁸ Som *yrkesskade* regnes enhver idrettsskade forårsaket av *arbeidsulykke*.²⁹ I forarbeidene uttaler Justisdepartementet at «*de skader som defineres som yrkesskader i folketrygdlovens forstand, må være omfattet av ordningen*».³⁰

Yrkesskadeforsikringsloven definerer ikke begrepet «*arbeidsulykke*», men lovgiver har forutsatt at begrepet skal forstås som i folketrygdloven.³¹ Bestemmelsen angir både det markerte- og avdempede arbeidsulykkebegrep.

Det markerte arbeidsulykkesbegrepet formuleres etter første punktum som «*en plutselig eller uventet ytre hending*» som skadelidte utsettes for i arbeidet. Det avdempede arbeidsulykkebegrep formuleres som «*en konkret tidsbegrenset ytre hending som medfører en påkjenning eller belastning som er usedvanlig i forhold til det som er normalt i vedkommende arbeid*», jf. andre punktum.

For å anse idrettsskaden som arbeidsulykke må skadelidte tilhøre en nærmere angitt *personkrets*, og skaden må inntreffe i *arbeidssammenheng*. I det følgende gjennomgås dette kort da det er relevant for oppgavens problemstilling.

²⁸ Det nærmere innholdet presiseres rundskriv utarbeidet av NAV, trygderettspraksis og rettspraksis, jf. Kjønsstad 2007 s. 591.

²⁹ Jf. folketrygdloven § 13–3 (1) og yrkesskadeforsikringsloven § 11 (1) bokstav a.

³⁰ Ot.prp. nr. 44 (1988-89) s. 55 annen spalte.

³¹ Jf. folketrygdloven § 13–3 (2), Ot.prp. nr. 44 (1988-1989) s. 89 og Kjønsstad 2007 s. 593. Det samme følger av rettspraksis, se Rt. 2005. s. 1757 (*Skyggekjennelsen*), Rt. 2008 s. 1646 (*Bolteløftdommen*) og Rt. 2011 s. 368.

For at idrettsskaden skal falle inn under arbeidsulykkesbegrepet må skadelidte tilhøre en angitt *personkrets*³². Yrkesskadeforsikringsloven dekker *kun* idrettsskade på arbeidstakere.³³ Etter folketrygdlovens særordning omfattes også arbeidstakere, i tillegg til elever og studenter mv.³⁴

En profesjonell idrettsutøver som mottar lønnsgodtgjørelse er å anse som arbeidstakere i henhold til yrkesskadeforsikringsloven og folketrygdloven. Amatøridrettsutøvere utøver som regel idrett som hobby eller fritidsaktivitet. De mottar ikke lønnsgodtgjørelse,³⁵ men grensen mot profesjonelle utøvere kan være flytende.³⁶ De faller da utenfor yrkesskadeforsikringslovens bestemmelser, men innenfor folketrygdlovens yrkesskadedekning dersom de tilhører personkretsen i henhold til bestemmelsen.³⁷

Idrettsskader som inntreffer på fritiden faller utenfor arbeidsulykkesbegrepet, da skaden må inntreffe i arbeid, på arbeidsstedet, i arbeidstiden.³⁸ Dette benevnes som «de bedriftsmessige vilkår». Etter forarbeidene skal vilkårene forstås på samme måte i yrkesskadeforsikringsloven som i folketrygdloven.³⁹ Vilåret må sees i sammenheng med at arbeidsulykkesbegrepet er sammensatt av ordene «*arbeid*» og «*ulykke*». Etter folketrygdloven er elever og studenter yrkesskadedekket for idrettsskader som de påføres på «*undervisningsstedet i undervisningsti-*

³² Også konvensjoner med andre land kan gi utenlandske statsborgere rett til yrkesskadedekning, jf. folketrygdloven § 1-3, for eksempel EØS-avtalen.

³³ Yrkesskadeforsikringsloven § 1. Definisjonen på arbeidstaker, jf. yrkesskadeforsikringsloven § 2, er identiske med definisjonen i lov om skadeserstatning lov 13. juni 1969 nr. 26 § 2-1. Se også Kjønsstad 2007 s. 585.

³⁴ Folketrygdloven §§ 13-6 – 13-13. I utgangspunktet kreves også medlemskap i folketrygden, jf. folketrygdloven kapittel 2.

³⁵ NOU 2004: 3 s. 200.

³⁶ Sml. FSN-6148 der dette var problemstillingen.

³⁷ Folketrygdloven §§ 13-8 – 13-13.

³⁸ Folketrygdloven § 13-6 (2) og yrkesskadeforsikringsloven § 10.

³⁹ Se Ot.prp.nr.44 (1988-1989) s. 89 første spalte.

den».⁴⁰ Dette omfatter også lek og idrett i friminutter samt skolefritidsordning (SFO).⁴¹ Etter bestemmelsen presiseres også at yrkesskadedekningen gjelder under skoleturer, idrettsdager, deltagelse i skolefritidsordning o.l. som skjer i skolens regi. Elever er yrkesskadedekket så lenge skolen har tilsynsplikt ovenfor elevene, jf. ordlyden «i undervisningstiden».⁴²

Lovgiver har klart gitt uttrykk for at en rekke arbeidsrelaterte skader ikke omfattes av arbeidsulykkesbegrepet. Begrepet arbeidsulykke og den nærmere grensen for hva som anses som arbeidsulykke er utviklet gjennom en lang prosess som følge av vedtak fattet av NAV, forvaltningens rundskriv, kjennelser i Trygderetten⁴³ samt avgjørelser fra domstolene.

I vurderingen av både det markerte- og det avdempede arbeidsulykkesbegrep inngår en form for relativisering av ulykkeshendelsen.

2.2 Det markerte arbeidsulykkesbegrepet

2.2.1 Innledning

Det tradisjonelle arbeidsulykkesbegrepet er i loven formulert som skade forårsaket av «*plutselig eller uventet ytre hending*» (ulykke) som arbeidstaker utsettes for i arbeidet, jf. folketrygdloven § 13–3 (1) 1. punktum. Et eksempel på dette er gymlærer som faller på glatt gulv.

2.2.2 Krav til skadehendelse

Idrettsskaden må være en «*ytre hending*». Med «hendelse» forstås noe fysisk/skademekanisme som påvirker kroppen, for eksempel en bokser som treffes i hodet av motstanders slag. Med «ytre» forstås at det må ha skjedd noe utenfor skadelidtes legeme.⁴⁴ Det er ikke vilkår at skaden inntreffer helt uavhengig av den skadelidtes person. Det er tilstrekkelig at skadelidtes kropp er

⁴⁰ Folketrygdloven § 13-10.

⁴¹ Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova) 17. juli 1998 nr. 61 § 13-7.

⁴² Se også Kjønnstad 2007 s. 621.

⁴³ Ankenemnda for yrkesskadetrygden (fram til 1967).

⁴⁴ Rt. 2005. s. 1757 (*Skyggekjennelsen*), avsnitt 47.

det eneste som beveger seg i hendelsesforløpet.⁴⁵ I praksis oppstilles ikke særlig strenge krav til «ytre» hendelse.⁴⁶

Etter lovens ordlyd må idrettsskaden skje plutselig «eller» uventet. Av tidligere praksis,⁴⁷ før någjeldende folketrygdlov fra 1997, forelå arbeidsulykke først når hendelsen var plutselig «og» uventet. Høyesterett legger til grunn at bestemmelsen må forstås på samme måte.⁴⁸ Vilåårene er kumulative og skal tolkes som «*plutselig og uventet*», og ikke etter sin ordlyd.⁴⁹ Vilåårene må sees i sammenheng med at det må foreligge en «arbeidsulykke». Dette betyr at hendelsen «*må være ulykkesartet - den må innebære et ulykkesmoment*».⁵⁰

Hva som anses plutselig og uventet beror på sammenhengen med idrettsskaden.⁵¹ Det oppstilles et tidsmessig krav. Idrettsskaden må ha skjedd akutt/umiddelbart, jf. passusen «plutselig» samt at hendelsen i tillegg må være «uventet» slik at skadelidte ikke rekker å avverge idrettsskaden.⁵² Om en hendelse er uventet beror på hva som er vanlig eller ordinært i vedkommendes arbeid. Skadelidte utsettes da for en risiko som ikke kunne forventes eller påregnes.

Forsikringsvilåårene i ulykkesforsikring benyttes definisjonen «*plutselig ytre begivenhet- ulykkestilfelle*». En problemstilling er om «uventet» skal innfortolkes i definisjonen. Rt. 1988 s. 394 s. 379 (*Fridykkingsdommen*), kan forstås slik. Saken omhandlet det markerte ulykkesbegrep under ulykkesforsikring. Retten uttalte at «*noe i den ytre situasjon må ha utviklet seg på en uventet måte, og at det er dette som har ført til skaden*». På dette grunnlag må vilååret trolig innfortolkes også i ulykkesbegrepet etter ulykkes-

⁴⁵ Selmer 1982 s. 257.

⁴⁶ Gaarder 2010 s. 326.

⁴⁷ Rt. 1985 s. 156, s. 162 (*Krigsulykkedommen*) og Rt. 1988 s. 394, s. 397.

⁴⁸ Rt. 2005. s. 1757 (*Skyggekjennelsen*) og Rt. 2006 s. 1642 (*Fotballdommen*), avsnitt 29.

⁴⁹ Det samme følger av NOU 1976: 16 s. 78 annen spalte.

⁵⁰ Rt. 2009 s. 1485 (*Matforgiftningsdommen*), avsnitt 21.

⁵¹ Lødrup 2009 s. 250-251.

⁵² NOU 1990: 20 s. 575 og TRR-2003-1737.

forsikring. Dette betyr at erstatning etter ulykkesforsikring forutsetter at hendelsen må være uventet, selv om dette ikke følger av forsikringsavtalens ordlyd.

En annen problemstilling er om skadelidtes subjektive oppfatning av idrettsskaden skal legges til grunn. Etter Høyesteretts praksis er svaret ikke opplagt da skadelidtes subjektive, men feilaktige oppfatning, skal legges til grunn.⁵³ Hvorvidt dette utgangspunktet gjelder generelt for skadelidtes egen oppfatning er ikke avklart. Dersom skadelidtes subjektive oppfatning uten videre skal legges til grunn medfører dette bevisproblemer.⁵⁴ Juridisk teori har vurdert problemstillingen. Utgangspunktet for vurderingen er skadelidtes individuelle situasjon på skadetidspunktet, men dersom skadelidte *måtte* ha forstått at idrettsskaden inntraff foreligger ikke et ulykkesmoment.⁵⁵ Etter min vurdering kan skadelidtes egen oppfatning ikke legges til grunn ved *idrettsskader*. I idrett er skadefrekvensen høy og utøveren må forvente uforutsette hendelser. I vurderingen om skaden anses uventet, særlig for profesjonelle utøver, må det være avgjørende om skaden kunne forventes ved utøvelse av aktiviteten.

Etter bestemmelsen er det ikke noe vilkår at skadevolder kan bebreides. Det er tilstrekkelig «ansvarsgrunnlag» at det foreligger ulykkesmoment. Krav om ulykkesmoment i skadehendelsen har til formål å forhindre at belastnings- og slitasjeskader som inntreffer gradvis ved gjentagende og tungt/statisk arbeid skal omfattes av lovens ulykkesbegrep,⁵⁶ jf. folketrygdloven § 13-3 (3). Slike skader oppfyller ikke kravet om en plutselig ytre begivenhet. Dette er et bevisst lovgivervalg. Det må vurderes konkret hva som er et ulykkesmoment. Ulykkesmomentet kan være tilstede ved idrettsskade etter dytt, taklinger eller sammenstøt. Også fallulykker eller der skadelidte faller eller glir på glatt/vått banedekke mv anses som et ulykkesmoment.

⁵³ Rt. 2005. s. 1757 (*Skyggekjennelsen*).

⁵⁴ Jf. tilsvarende Jøsang 2006 s. 99 og Kjelland 2006 s. 10.

⁵⁵ Skårberg og Reusch 2003 s. 52-53.

⁵⁶ Kjønstad 2001 s. 165.

2.2.3 Risikovurdering

Der arbeidsprestasjonen foregår nær faregrensen, det vil si for risikofylte yrker, vil små avvik fra normal arbeidsrutine kunne medføre ulykke. Risiko som er resultat av ordinære utførelse av arbeidet vil normalt ikke kunne anses som yrkesskade.⁵⁷ Dette innebærer at ikke alle idretts-skader faller innfor arbeidsulykkesbegrepet.

Bedømmelsen av idrettsskaden tar utgangspunkt i *hvilken sammenheng hendelsen finner sted*.⁵⁸ Dette betyr at i enkelte yrker vil det å skli, falle eller bli dyttet overende være tilstrekkelig ulykkeshendelse, mens dette er innenfor rammen for arbeidet til profesjonell idrettsutøver, og vil da falle utenfor arbeidsulykkesbegrepet. Dette medfører at kravet til ulykkeshendelsen er relativisert. Vurderingstema er hvor vesentlig avviket fra den ordinære utførelsen av arbeidet som foreligger.

Relativisering av kravet til ulykkeshendelse betyr at terskelen for idrettsskader som skal sorteres under begrepet «arbeidsulykke» variere fra yrke til yrke.⁵⁹ Høyesterett har presisert at risikoen for skade for en profesjonell fotballspiller er betydelig. En vesentlig del av denne risikoen faller utenfor arbeidsulykkesbegrepet siden idrettsskaden er et resultat av den ordinære utførelse av arbeid.⁶⁰ For idretten som livsområde betyr dette forhøyet terskel for yrkesskadedekningen. Som hovedregel må skadelidte være utsatt for en ytre påkjenning eller belastning som ligger *utenfor rammen* av en ordinær arbeidsprestasjon.⁶¹

I juridisk teori er det fremhevet at arbeidsulykkesbegrepet gir uttrykk for et paradoks. Det påpekes at jo større påkjenning som er normalt i skadelidtes yrke, jo vanskeligere oppfyller den

⁵⁷ Rt. 2006 s. 1642 (*Fotballdommen*), avsnitt 36. Det samme følger av Rt. 2009 s. 1626 (*Musikklærer dommen*), avsnitt 34, avsagt samme dag.

⁵⁸ Rt. 2006 s. 1642 (*Fotballdommen*), avsnitt 36.

⁵⁹ Evensen 2007 s. 90.

⁶⁰ Rt. 2006 s. 1642 (*Fotballdommen*), avsnitt 37.

⁶¹ NOU 1976: 16 s. 78 annen spalte, jf. Rt. 2006 s. 1642 (*Fotballdommen*), avsnitt 32.

skadevoldende hendelsen lovens krav.⁶² På den annen side kan en forhøyet terskel for yrkes-skadedekning ved idrettsskader begrunnes i rettskildefaktoren reelle hensyn.

Idrettsskader påført under normale omstendigheter anses ikke som arbeidsulykke. Det oppstilles et generelt krav om «avvik» fra det normale, men hvor stort avvik som kreves har ikke Høyesterett fastlagt. Slik Høyesterett uttaler det er spørsmålet hvor vesentlig avviket fra det ordinære må være for at en arbeidsulykke foreligger.⁶³

Høyesterett har fastslått at det ikke er grunnlag for å oppstille et krav om et betydelig avvik fra ordinær yrkesutøvelse der arbeidet foregår *nær faregrensen*.⁶⁴ Skadehendelsen må avvike fra det ordinære. Avviket må vurderes opp mot arbeidstakers ordinære yrkesrisiko samt at avviket må være av en viss vesentlighet.

Vurderingen av idrettsskaden gjøres ut fra en totalvurdering. I relativisering av kravet til ulykkeshendelse på idrettens område inngår en rekke skjønnsmessige momenter i risikovurderingen.⁶⁵ I vurderingen inngår aktivitetens risiko, om aktiviteten inngår som ledd i skadelidtes normale arbeidsoppgaver, hvilken kontroll skadelidte hadde i den konkrete situasjonen, om skadelidte falt, hvilken kraft og hastighet som var involvert i ulykkeshendelsen. Vurderingen tar også utgangspunkt i hendelsens art og omstendighetene rundt denne og ikke i skadens art og omfang. Skaden kan være et bevismoment dersom hendelsesforløpet er uklart.⁶⁶

⁶² Gaarder 2009 s. 278.

⁶³ Rt. 2006 s. 1642 (*Fotballdommen*), avsnitt 36.

⁶⁴ Rt. 2006 s. 1642 (*Fotballdommen*), avsnitt 37. Momentet drøftes også i Rt. 2009 s.1626 (*Musikklærerdommen*).

⁶⁵ Rt. 2006 s. 1642 (*Fotballdommen*), avsnitt 38, med henvisning til TRR-2003-1737. Se også Kjønstad 2007 s. 598.

⁶⁶ Jf. Evensen 2010 s. 91 og bemerkningen i Rt. 2009 s.1626 (*Musikklærerdommen*), avsnitt 36.

2.3 Det avdempede arbeidsulykkesbegrepet

2.3.1 Innledning

I tillegg til det markerte ulykkesbegrep omfatter arbeidsulykkesbegrepet også påkjenninger, «kraftanstrengelser» eller ekstraordinær belastning ved bevegelser foretatt i en kroppslig uheldig stilling.⁶⁷ Den sentrale problemstillingen er om idrettsskaden ligger utenfor rammen av en ordinær arbeidsprestasjon i skadelidtes yrke.⁶⁸ Det må ha skjedd et avvik fra det normale i vedkommendes arbeid.⁶⁹

2.3.2 Krav til skadehendelse

Etter bestemmelsen kreves et ulykkesmoment. Momentet ligger da i den usedvanlige påkjenningen som skadelidte ikke kunne være forberedt på eller som han ikke kunne unngå.⁷⁰ Dette innebærer at det må ha skjedd et avvik sammenliknet med arbeidstakers normale utførelse av arbeidet. Den skjønnsmessige vurderingen er om skadelidte arbeidet under vanskelige forhold nær faregrensen, om små avvik fra normal arbeidsrutine lett ville kunne medføre idrettsskade eller om idrettsskaden pågikk under risikofylte forhold⁷¹. Retten må derfor konkret vurdere avviket fra hva som er normal utførelse av arbeidet. Vurderingen av skadehendelsen inngår de samme momenter som legges til grunn etter det markerte arbeidsulykkesbegrep. I hvilken grad skadelidtes subjektive oppfatning av hendelsen skal legges til grunn må forstås på samme måte som etter det markerte arbeidsulykkesbegrepet.

Til forskjell fra ordlyden, oppstilles ikke tilleggskrav om «ytre» årsak. Bestemmelsen skal derfor ikke forstås etter ordlyden.⁷² I tilfeller hvor arbeidstakeren på grunn av en «vanskelig ar-

⁶⁷ NOU 2004: 3 kapittel 11.3.3.

⁶⁸ NOU 2004: 3 kapittel 4.3.3.

⁶⁹ Jf. formuleringen i Rt. 2009 s.1626 (*Musikklærerdømmen*), avsnitt 29.

⁷⁰ Sml. Kjønsstad 2007 s. 594.

⁷¹ Kjønsstad 2007 s. 595.

⁷² Sml. føljetongen Jøsang 2006 s. 98 som etterlyser adekvat drøftelse av *hvorfor* Høyesterett setter seg ut

beidsstilling» eller av andre grunner er blitt «*utsatt for en ekstraordinær belastning eller påkjenning*» oppstilles ikke noe tilleggskrav om ytre hending.⁷³ Slike situasjoner er i seg selv et tilstrekkelig ulykkesmoment ved idrettsskader. Bakgrunnen for den utvidende tolkningen er tidligere trygderettspraksis som ikke oppstilte vilkår om «ytre» hendelse. Tilføyelsen kom inn i folketrygdloven 1997, men ikke kommentert nærmere. I vurderingen om ansvarshendelsen er en arbeidsulykke eller ikke, kan likevel ytre momenter være relevant.⁷⁴

Folketrygdloven uttrykker ikke hvor langvarig en situasjon eller belastning skal være før den faller utenfor lovens ulykkesbegrep.⁷⁵ En særlig problemstilling er hvordan det tidsmessige vilkåret «*konkret tidsbegrenset*» skal forstås. Høyesterett har ikke fastlagt hvordan vilkåret skal periodiseres. Tidsmessig må vilkåret plasseres mellom «*plutselig*» og «*belastningslidelser [...] over tid*», sml. folketrygdloven § 13-3 (1) 1. punktum og § 13-3 (3). Vilkårene må sees i sammenheng med at skaden utvikles over tid. Fra den akutte skadevoldende handling og videre til det belastende skadeelement som medfører negativ kumulerende virkning på kroppen.⁷⁶ Ren ordlydsmessig tolkning tilsier at uttrykket ikke skal forstås som en lang tidsperiode. Etter forarbeidene vil en påvirkning som varer utover en arbeidsdag ikke anses som ulykkesmoment,⁷⁷ men i LB-2011-68748 (*Schenkendommen*),⁷⁸ la flertallet til grunn at 1 uke var «konkret tidsbegrenset».

I LB-2011-68748 (*Schenkendommen*) var problemstillingen om en ukes medieeksposering var «konkret tidsbegrenset» eller «belastning over tid», jf. folketrygdloven § 13-3

over ordlyden, og motsatt Ness 2007 s. 134 som fremholder at det var «ingen særlig oppsiktsvekkende rettsanvendelse Høyesterett her har foretatt», og tilsvarende Jøsang 2007.

⁷³ Dette *klargjøres* i Rt. 2005. s. 1757 (*Skyggekjennelsen*), avsnitt 51. Dette stadfestes også i Rt. 2007 s. 882 (*Pallekjennelsen*), avsnitt 37.

⁷⁴ Jf. tilsvarende Evensen 2010 s. 90.

⁷⁵ NOU 2008: 11 kapittel 4.2.

⁷⁶ Sml. Rt. 2004 s. 261 (*Blodproppdommen*), avsnitt 47.

⁷⁷ NOU 1990: 20 s. 576.

⁷⁸ LB-2011-68748 (*Schenkendommen*), (Borgarting).

(3). Flertallet la til grunn at en medieeksponering som varte 1 uke var usedvanlig og konkret tidsbegrenset. Det ble vektlagt at den daglige intensiteten og omfanget av rasismebeskyldningene måtte anses uventet og utenfor A's kontroll. Mindretallet, lagdommer Robberstad, la til grunn at A ble utsatt for en usedvanlig belastning allerede ved første medieoppslag, som var dagen etter hendelsen. Det forelå allerede da en skade forårsaket av arbeidsulykke. Det rettskildemessige poenget er at flertallet strekker begrepet noe langt for å tilpasse juss og faktum.⁷⁹ Saken er anket til Høyesterett, og spørsmålet er hvor langt Høyesterett er villig til å strekke vilkåret.

2.3.3 Risikovurderingen

Hvilken kontekst idrettsskaden oppstod i har betydning, men det er ikke krav om at ulykken har sammenheng med noen risiko ved selve arbeidet.⁸⁰ I et grensetilfelle kan det være utslagsgivende at idrettsskaden er yrkesrelatert.⁸¹ Det tas i betraktning om idrettutøvelsen pågikk under spesielt vanskelige eller risikofylte arbeidsforhold, og om små avvik fra normal arbeidsrutine lett kunne medføre skade eller ulykke.⁸²

Der påkjenning eller belastning ligger utenfor arbeidets normale og alminnelige ramme kan idrettsskaden anses som arbeidsulykke. Rettspraksis angir relevante skjønnsmomenter som inngår i vurderingen av avviket. Avviket kan bestå i at arbeidstakeren har utført oppgaver som ligger utenfor rammene for arbeidet eller i at ordinært arbeid har blitt gjennomført på en usedvanlig måte.⁸³ I vurderingen inngår de samme skjønsmessige momenter som legges til grunn for det markerte ulykkesbegrep. I vurderingen av skadehendelsen inngår også relativiseringsnormen⁸⁴. På samme måte som ved det markerte ulykkesbegrep er spørsmålet hvor vesentlig

⁷⁹ Kjelland 2012.

⁸⁰ Rt. 2006 s. 1129 (*Legepågripelsesdommen*).

⁸¹ Rt. 2009 s. 1619 (*Myggstikkdommen*), avsnitt 50.

⁸² Kjønstad 2007 s. 482-483.

⁸³ Rt. 2009 s. 1626 (*Musikklærerdømmen*), avsnitt 29.

⁸⁴ Jf. nærmere i punkt 2.4

avviket fra ordinære yrkesutøvelse hendelsen må være for at en arbeidsulykke foreligger. Den stadige og typiske risiko må vurderes uavhengig av hvem som er skadelidt. Dersom skadelidte er ung eller uerfaren bør dette være et moment ved vurderingen. Om risikoen for idrettsskade var ekstraordinær må vurderes ut fra skadelidtes ståsted.⁸⁵

Det er ikke avgjørende om den konkrete arbeidsoppgaven som medførte idrettsskade inngikk i skadelidtes hovedarbeidsoppgave. Vurderingstema er om oppgaven er en del av skadelidtes normale arbeidsoppgaver. Dersom oppgaven anses som normal arbeidsoppgave foreligger ikke noe ekstraordinært i at arbeidstaker utfører oppgaven.⁸⁶ Heller ikke et «*lite avvik*» fra skadelidtes normale arbeidsoppgaver medfører at hendelsen ikke anses som en arbeidsulykke.⁸⁷

Det oppstilles ikke krav om betydelig avvik. Det må foretas en konkret vurdering hvor vesentlig avviket fra den ordinære arbeidsoppgave må være før idrettsskade foreligger.⁸⁸

2.4 Relativisering

Relativiseringsnormen innebærer at personer i yrker med høy risiko må påvise en spesiell risiko utover normal risiko.⁸⁹ En problemstilling for idrettsskader er om relativiseringsnormen også gjelder for det avdempede ulykkesbegrep. En annen problemstilling er hvilke vilkår som inngår i normen. Dette analyseres i det følgende.

Etter folketrygdlovens forarbeider kommer det avdempede ulykkesbegrep til anvendelse dersom ikke vilkårene etter markerte ulykkesbegrep er oppfylt. Etter yrkesskadeforsikringslovens

⁸⁵ Lium 2002 s. 311.

⁸⁶ Rt. 2007 s. 882 (*Pallekjennelsen*), avsnitt 40. Dette stadfestes også Rt. 2009 s. 1626 (*Musikklærerdommen*), avsnitt 35.

⁸⁷ Rt. 2007 s. 882 (*Pallekjennelsen*), avsnitt 41.

⁸⁸ Rt. 2006 s. 1642 (*Fotballdommen*), avsnitt 36 og Rt. 2009 s. 1626 (*Musikklærerdommen*), avsnitt 34.

⁸⁹ Sml. Evensen 2010 s. 93 og Evensen 2007 s. 91 som omtaler dette som at hvert yrke har en «*inngangsrisiko*».

forarbeider er avdempede ulykkesbegrep «*først og fremst aktuelt når det ikke har skjedd noe markert ulykkesartet, men hvor ulykkesmomentet ligger i det usedvanlige i forhold til den daglige påkjenning*».⁹⁰

Det er mulig Høyesterett i Rt. 2006 s. 1642 (*Fotballdommen*) ser alternativene i sammenheng da retten i bedømmelsen om det foreligger en idrettsskade tar utgangspunkt i «*hvilken sammenheng hendelsen finner sted*».⁹¹ Retten formulerer dette som en «*relativisering av kravet til ulykkeshendelse*». Normen tar utgangspunkt i avviket fra normal yrkesutøvelse.

Relativiseringen av kravet til ulykkeshendelse slik Høyesterett formulerer seg er i samsvar med de skjønnsmessige vurderinger etter det avdempede ulykkesbegrep der kravet til en påkjenning eller belastning må være usedvanlig *i forhold* til det som er normalt i skadelidtes arbeid.

Høyesteretts krav til relativisering av ulykkeshendelsen fremkommer også i formuleringen «som hovedregel kan en slå fast at den skadde må ha vært utsatt for en ytre påkjenning eller belastning som ligger *utenfor rammen* av en *ordinær* arbeidsprestasjon», avsnitt 32, jf. Høyesteretts sitat fra forarbeidene.⁹²

Innholdet i vilkåret «*uventet*» etter det markerte ulykkesbegrep er i det vesentlige i samsvar med en påkjenning eller belastning som er usedvanlig *i forhold* til det som er normalt i vedkommende arbeid. I avviksbedømmelsen er det de samme momenter som legges til grunn i vurderingen om hva som er «*normalt i vedkommende arbeid*».⁹³ I vurderingen av hvilke momenter som inngår i relativiseringsnormen uttaler Høyesterett at momentene gir dekkende beskrivelse av det som «*normalt*» vil inngå ved avgjørelsen om det foreligger en arbeidsulykke. Formuleringen er generell og ikke reservert det markerte ulykkesbegrep. Formuleringen kan forstås slik at skillet mellom det markerte- og avdempede ulykkesbegrep harmoniseres. Formu-

⁹⁰ NOU 1988: 6 s. 36 og Gaarder 2008 s. 80.

⁹¹ Rt. 2006 s. 1642 (*Fotballdommen*), avsnitt 36.

⁹² NOU 1976:16 side 78 annen spalte.

⁹³ Rt. 2006 s. 1642 (*Fotballdommen*), avsnitt 38.

leringen kan også forstås slik at den også gjelder utenfor idrettens område.⁹⁴ En oppfatning i juridisk litteratur er at skillet *viskes ut*, men skillet mellom alternativene oppfattes som *uklart*.⁹⁵ Andre oppfatter anvendelsen som en *kombinasjon* av vurderingskriteriene etter første og andre punktum.⁹⁶ I rettspraksis er det uttalt at «*hvorvidt vurderingen er foretatt etter reglene i første eller annet punktum får imidlertid ikke avgjørende betydning*», og at i fortolkningen av arbeidsulykkesbegrepet er det avgjørende at skader påført under normal utøvelse av arbeidsoppgavene faller utenfor yrkesskadedekningen.⁹⁷

På denne bakgrunn legges det til grunn at relativiseringsnormen også inngår i det avdempede arbeidsulykkesbegrep. Den neste problemstillingen er hvilke vilkår i det markerte- og avdempede arbeidsulykkesbegrep som inngår i relativiseringsnormen.

Etter det markerte ulykkesbegrep kreves at idrettsskaden inntraff «*uventet*» i betydning upåregnelig og uforutsett. Hva som er uventet må vurderes i forhold til hva som er normalt i vedkommende arbeide. «*Uventet*» inngår derfor i relativiseringsnormen. Et særlig spørsmål er om vilkårene «*ytre*» og «*plutselig*» også inngår i normen. Høyesterett uttrykker at «*hva som må anses plutselig og uventet*» vil måtte bedømmes ut fra i hvilken sammenheng idrettsskaden finner sted. Formuleringen kan tyde på at også «*plutselig*» inngår i normen. Problemstillingen er drøftet i juridisk litteratur.⁹⁸ Der uttales at formuleringen «*kan gi inntrykk av at bedømmelsen av om noe har skjedd «plutselig» inngår som et ledd i «relativiseringen», dvs. i vurderingen av om hendingen er «uventet». Med andre ord om den ligger utenfor arbeidets alminnelige rammer*».⁹⁹

⁹⁴ Jf. tilsvarende Gaarder 2008 s. 72.

⁹⁵ Evensen 2007 s. 94.

⁹⁶ Jøsang 2007 s. 139.

⁹⁷ LG-2005-59957(Gulating).

⁹⁸ Gaarder 2008 s. 81.

⁹⁹ Gaarder 2008 s. 81.

Jeg er noe tvilende til premisset om at «plutselig» inngår «i vurderingen av om hendingen er «uventet». Etter min oppfatning må problemstillingen om vilkåret «plutselig» inngår i vurderingsnormen vurderes ut fra vilkårets bakgrunn. Bakgrunnen for vilkåret er at hendelsen må ha skjedd akutt/umiddelbart, og for å atskille mot hendelser som er «konkret tidsbegrenset» eller «belastningslidelser [...] over tid». Dette har i utgangspunktet ikke vesentlig betydning i forhold relativiseringsnormens vurderingstema som er hvilken risiko som er normal i forhold til skadelidte yrke. Etter min oppfatning trekker dette i retning av at vilkåret «plutselig» ikke har særlig praktisk betydning i forhold til relativiseringsnormen.

Etter min vurdering har heller ikke «ytre» selvstendig betydning i relativiseringsnormen. Bakgrunnen for vilkåret er at det må ha skjedd noe utenfor skadelidtes legeme, og at den ytre situasjon må utvikle seg på en uventet måte. Det er dette som må være skadeårsaken. I henhold til relativiseringsnormens tema har det ikke særlig praktisk betydning om idrettsskaden er «ytre». Vilkaåret «uventet» er det relevante moment som inngår i relativiseringsnormen etter det markerte arbeidsulykkesbegrep.

Spørsmålet i det følgende er om det vilkåret «konkret tidsbegrenset» inngår i relativiseringsnormen. Etter min vurdering må løsningen vurderes i forhold til Rt. 2007 s. 882 (*Pallekjennelsen*) og Rt. 2005. s. 1757 (*Skyggekjennelsen*) samt vurderes i forhold harmoni i regelverket. I hverken Palle- og Skygge-kjennelsene ser det ut til at retten legger til grunn at vilkåret inngår i relativiseringsnormen. Det legges derfor til grunn at vilkåret «konkret tidsbegrenset» ikke inngår i relativiseringsnormen.

2.5 Aksept av risiko

Problemstillingen i det følgende er om det gjelder en lære om «aksept av risiko» på idrettens område. Vurderingen er ikke ment uttømmende og behandles kort.

I Rt. 2006 s. 1642 (*Fotballdommen*) uttales at «det er på det rene at risikoen for skade for en profesjonell fotballspiller er betydelig. Som nevnt faller en vesentlig del av denne risikoen uten-

for yrkesskadedekningen, da skaden er et resultat av den ordinære utførelse av arbeid», avsnitt 37. Et relevant spørsmål er om uttalelsen skal forsås ut fra et «aksept av risiko» synspunkt.¹⁰⁰ I henhold til læren om «aksept av risiko» taper den som frivillig utsetter seg for risiko i sitt arbeid sitt erstatningskrav.¹⁰¹ Læren er direkte overførbar til idrettsutøvere som frivillig utsetter seg for risiko. På den annen side vil det være å forstrekke læren om den skal være relevant for kroppsøvningslærer mv.

Forarbeidene til yrkesskadeforsikringsloven legger til grunn at «aksept av risiko» synspunkter ikke medfører bortfall av erstatning for yrkesskade. Dette gjelder også der yrkesskaden inntreffer under utøvelse av profesjonell eller halvprofesjonell idrett.¹⁰² Forarbeidene til folketrygdloven omhandler i liten grad problemstillingen.¹⁰³ Dette tyder på at lovgiver ikke legger til grunn at yrkesskadedekning kan bortfalle på grunn av «aksept av risiko» synspunkter.

På den annen side legger rundskriv utarbeidet av Arbeids- og velferdsdirektoratet til grunn et «aksept av risiko» synspunkt.¹⁰⁴ Uttalelsen har ikke særlig rettskildemessig betydning for forståelsen av den generelle retten, og kan derfor ikke tillegges vekt i denne sammenheng.

Etter min mening bør ikke læren om «aksept av risiko» anvendes ved idrettsskader. Dette må også sees i sammenheng med det vernet som arbeidsulykkesbegrepet er ment å gi skadelidte. På denne bakgrunn konkluderes det kort med at læren om «aksept av risiko» ikke er relevant for spørsmålet om yrkesskadedekning.

¹⁰⁰ Gaarder 2008 s. 73 tolker dette dit hen at profesjonelle fotballspillere må akseptere en egenrisiko, og tilsvarende Evensen 2007 s. 89 som legger til grunn at differansen kan anses som et utslag av såkalt «aksept av risiko», m.a.o. at en fotballspiller har akseptert en «merrisiko».

¹⁰¹ Skårberg og Reusch 2003 s. 80.

¹⁰² Ot.prp. nr.44 (1988-1989) s. 65 annen spalte.

¹⁰³ NOU 1990: 20 og Ot.prp. nr. 29 (1995-96).

¹⁰⁴ R13-00-I12 punkt 3.8.

3 Kasuistisk analyse av typetilfeller

Med utgangspunkt i den formelle retten i avhandlingens punkt 2 analyseres i det følgende hvordan utvalgte typetilfeller av idrettsskader vurderes. I den videre fremstillingen legges det til grunn et *vidt* idrettsskadebegrep. Målet med den kasuistiske analysen er å konkretisere den generelle retten. Utvalget av typetilfellene er begrunnet i omfang av foreliggende *trygderettspraksis* og de mest relevante skadetyper som det tvistes om. Arbeidsulykkesbegrepet er et omfattende tema. De utvalgte typetilfeller er valgt på bakgrunn av å belyse begrepets *ulike* sider.

Det foreligger noe begrenset praksis på idrettens område. De valgte typetilfeller gir best grunnlag for videre analyser, og dette medfører avgrensinger. Den kasuistiske analysen er ikke ment uttømmende, men tar for seg relevante og praktiske problemstillinger på idrettens område.

3.1 Kroppsøvingsskader

Dette punktet omhandler ulike typer elevskader. Slike skader kan inntreffe i det obligatoriske faget kroppsøving eller «lek» fra barneskoletrinn og opp til videregående utdanning. Forarbeidene er begrenset når det gjelder bakgrunnen for at skoleelever ble omfattet av arbeidsulykkesbegrepet i 1958.¹⁰⁵

I henhold til forarbeidene er det samme krav til ulykkesmoment ved skoleulykker og arbeidsulykker, men i praksis godkjennes likevel idrettsskader uten hensyn til om det foreligger et markert ulykkesmoment.¹⁰⁶ Problemstillingen i det følgende er hvordan arbeidsulykkesbegrepet anvendes i skolesammenheng¹⁰⁷.

Problemstillingen i kjennelse TRR-2006-2529 var om en elev som skadet tenner i et friminutt falt inn under arbeidsulykkesbegrepet. Skadelidte var elev i videregående skole. Under lek i med vanngevær i klasserommet falt A mot et bord og fikk tannskade.

¹⁰⁵ Lov om yrkesskadetrygd av 12. desember 1958 nr. 10.

¹⁰⁶ Jf. NOU 1990: 20 s. 576 og Kjønstad 2007 s. 622.

¹⁰⁷ Yrkesskadeforsikringsloven dekker ikke idrettsskade på elever og studenter, jf. § 1.

Skaden skjedde i et friminutt og Trygdekontoret begrunnet avslaget med at skaden derfor ikke hadde relevant tilknytning til skolearbeidet. Begrunnelsen må sees i sammenheng med at hendelsen må inntreffe i «undervisningstiden». Fylkestrygdekontoret stadfestet vedtaket, og bemerket at lek med vanngevær var «*av en slik art at den ikke ubetinget faller innenfor skolens bedriftsrisikoområde*». Det ble også lagt til grunn et «*aksept av risiko*» synspunkt om at A burde forstått at leken kunne medføre risiko for fall og skade. Dette er ikke i samsvar med den generelle retten, jf. punkt 2.5.

Formålet med at skoleelever ble omfattet av arbeidsulykkesbegrepet var de spesielle risikoforhold som oppstår når elever ikke er under tilsyn av sine respektive foreldre. Trygderetten vektla dette. Vektleggingen kan sees i sammenheng med det generelle hensynet bak yrkesskadetrygden som er å gi kompensasjon for den særlige risikoen som følger av arbeidet man utfører, jf. Rt. 2004 s. 487 (*Aseruddommen*), avsnitt 28.

Trygderetten konkluderte med at både Trygdekontorets- og Fylkestrygdekontorets lovanvendelse var feil, og «*aksept av risiko*» synspunktet ble ikke kommentert. Trygderetten vektla rundskriv fra NAV der ulykkeshendelser som finner sted under opphold på undervisningsstedet og i undervisningstiden som hovedregel godtas uansett om det forgikk kunnskapsformidling eller om skaden skjedde i fritime.¹⁰⁸

Etter å ha konkludert med feil lovforståelse var spørsmålet om skaden falt innenfor arbeidsulykkesbegrepet. Det var ikke et vilkår om at skaden skulle ha oppstått under aktivitet som var relevant i forhold til undervisningen. Trygderettens konklusjon er kortfattet. På bakgrunn at A falt og skadet tenner mot et bord, var ulykkesmomentet klart til stede og fant støtte i en tidligere kjennelse satt med 7 medlemmer.¹⁰⁹

¹⁰⁸ R13-00-I12 punkt «Kommentarer til de enkelte paragrafer i kapittel 13».

¹⁰⁹ TRR-1972-570 (Ikke publisert).

Kjennelsens resultat fremstår ikke som utpreget liberal da det ved fallskader generelt stilles mindre krav til ulykkesmoment¹¹⁰. Det rettskildemessige poenget er at vurdering er i samsvar med lovgivers intensjon om godkjennelse av elevskader uten hensyn til om det foreligger et markert ulykkesmoment.¹¹¹ Kjennelsen er også videreføring av tidligere praksis, jf. TRR-2003-2646. A var elev ved idrettslinjen i videregående skole og ble skadet i forbindelse med et salto-hopp ned i en elv fra stor høyde. *Trygdeetaten* og *Fylkestrygdekontoret* vurderte hendelsen å falle utenfor arbeidsulykkesbegrepet. Det ble vektlagt at hoppet var frivillig og at A var «herre over situasjonen». Det ble også lagt vekt på at det ikke inntraff noe uforutsett, eller at særlige hensyn som gjør seg gjeldende for elever i en skolesituasjon var til stede.

Momentene *Trygdeetaten* vektlegger er i samsvar med vanlig trygderettspraksis for «voksne» skadelidte, jf. TRR-2005-40 der retten la til grunn at skader som oppstår ved «frivillige hopp» faller utenfor arbeidsulykkesbegrepet med mindre skaden er forårsaket av noe uforutsett. Trygderetten bemerket videre at ved frivillige hopp anses personen for å være «herre over situasjonen».

Trygderetten gav A medhold. Det ble vektlagt at hoppet inngikk i et karaktergivende fag der det å «tøye grenser» det ansett som del av den faglige utviklingen. Det ble også vektlagt at skaden inntraff i undervisningsopplegg i *skolens regi* under tilsyn av lærer/instruktør.

Momentet «*skolens regi*» vektlegges også i TRR-1993-4586. I forbindelse med en «*stikk innom*»-kveld arrangert av foreldrene fikk skadelidte en ball i øyet under lek i gymnastikksalen på skolen. Trygderetten bemerket at arrangement var et tilrettelagt og frivillig fritidstilbud for skolens elever som *ikke* var i skolens regi. Det var foreldrene som hadde tilsynsansvar. På denne bakgrunn konkluderte retten med at skolen ikke hadde tilsynsansvar under arrangementet da de kun hadde stilt lokaler til disposisjon. Hendelsen falt utenfor arbeidsulykkesbegrepet.

¹¹⁰ Se nærmere om dette i punkt 3.4.

¹¹¹ NOU 1990: 20 s. 576.

Etter en samlet vurdering konkluderte Trygderetten at salt hoppet hadde skjedd i skolesituasjonen og var arbeidsulykke etter folketrygdloven § 13-10 og § 13-3.

Resultatet i kjennelsen korresponderer med rundskriv R13-00-I12 der det vektlegges at gymnastikkfag er obligatorisk, og at elevene følger plikt til å delta i de ulike øvelsene uansett fysiske forutsetninger.¹¹² Det vektlegges også at det gis karakter i faget. Dette medfører et press til å gjennomføre øvelser de har problemer med eller at yteevne presses maksimalt i fellesøvelser. I rundskrivet vektlegges også at det er meget stor forskjell på elevers fysiske forutsetninger for å utføre de forskjellige øvelsene. Dette presset kan medføre risiko for skade hos elever med svak fysikk.

Trygderetten bemerket at gymnastikktimer under ledelse av lærer må sees i lys av slike momenter, og konkluderte med at forholdene i saken skiller seg vesentlig fra skader som oppstår ved trening og idrettsarrangementer som er frivillige og hvor deltakelse er opp til den enkelte. I sine anførsler la ikke skadelidte særlig vekt om det forelå et ulykkesmoment. Trygderettens vurdering er i henhold til rundskriv fra NAV der det fremgår at elevskader i praksis godkjennes uansett om skadelidte anfører et markert ulykkesmoment eller ikke.¹¹³

Det følger også av rundskrivet at vurderingen om det foreligger ulykke blir strengere jo eldre elevene er. I kjennelse TRR-1999-3808 var skadelidte aspirant ved en fengselsskole, og dermed noe eldre enn elevene i kjennelsene ovenfor. A skadet kneet under innebandy. Trygderetten anså hendelsen som arbeidsulykke. Fylkestyrgdekontoret anførte at vurderingen for elever *utover* videregående skole vurderes som «voksne» skadelidte. Trygderetten var uenig, og tok utgangspunkt i de samme momenter som kjennelsene ovenfor. Det ble vektlagt at *«undervisningen har vært obligatorisk, slik at eleven kan ha følt seg presset, men dessuten på forventningspresset og konkurransemomentet elevene imellom. Dette kan ha ført til at eleven tøyte seg utover skadegrensen»*. Trygderetten uttalte at den konkrete saken ville blitt vurdert som elevulykke i lovens forstand etter praksis i saker som gjelder på lavere skolenivå, og presiserte at

¹¹² R13-00-I12 punkt 3.7.

¹¹³ R13-00-I12 punkt 3.6.

pliktmomentet ville veid tungt overfor elever i barne- og ungdomsskolen siden det der foreligger skoleplikt.

Rettens begrunnelse er todelt og noe knapp. Trygderetten vektla for det første at fengselsskoleelever er under press til å yte sitt ytterste under fysisk trening for å oppfylle utdanningens mål. For det andre vektla retten at elevulykken medførte en alvorlig skade. Retten la til grunn at hendelsesforløpet før A ble skadet var noe uklart, *men at «skadens art»* tilsa en ulykkesartet hending av mer markert karakter.

Første del av begrunnelsen er i samsvar med praksis i saker på lavere skolenivå, og vektlegger ikke i særlig grad at studenten var «eldre» elev, jf. rundskrivet. Del to i begrunnelsen er i samsvar en 10 år eldre dom, jf. Rt. 2009 s.1626 (*Musikklærerdommen*) der det presiseres at vurderingen tar utgangspunkt i «*hendelsens art og omstendighetene*»¹¹⁴ rundt denne, og ikke i skadens art og omfang. Skaden kan være et bevismoment dersom hendelsesforløpet er uklart.

Eksempelene foran viser at det ikke stilles særlige strenge krav til ulykkesmoment for elever og studenter. Det samme gjelder studenter utover videregående skole. I forhold til den formelle retten, jf. punkt 2, er vurderingsformen til ulykkeshendelse svært forskjellig. Momentene Trygderetten vektlegger er ikke i samsvar med arbeidsulykkesbegrepet. Dette må sees i sammenheng med at Trygderetten holder fast ved rundskrivets retningslinjer samt at det i skolesaker kan være vanskelig å påvise et ulykkesmoment. Det foreligger heller ingen relevant rettspraksis om typetilfellet som skulle tilsi endret kurs. Det finnes derimot en del rettspraksis om erstatning etter skadeerstatningsloven som omhandler skoleskader, jf. Rt. 2004 s. 2015 (*Høydehoppdommen*), Rt. 1997 s. 1081 (*Trampettdommen*), LH-2008-101542 (Hålogaland) og LA-1993-172 (Agder) samt en del dommer fra tingretten.

¹¹⁴ Rt. 2009 s. 1626 (*Musikklærerdommen*), avsnitt 36.

I henhold til forsikringsvilkårene oppstilles vilkår om «*plutselig ytre begivenhet- ulykkestilfelle*» etter ulykkesforsikring.¹¹⁵ Det er ikke gjort særskilte unntak ved elevskader. Nemnda har fattet vedtak i en rekke saker der skoleelever har blitt utsatt for skader i kroppsøvingstimer. Ingen av sakene vektlegger at skadelidte er elev.¹¹⁶ Som eksempel kan det vises til FinKN-2012-147.¹¹⁷ Skoleelev A ble skadet under lengdehopp i en kroppsøvingstime da han landet på ryggen. Nemndas flertall og mindretall var uenige om grensen for hva som utgjør en «*ytre begivenhet*» i henhold til ulykkesforsikring. A fikk ikke medhold av flertallet da det ikke hadde inntruffet noen ytre eller uventede omstendigheter som grep inn i hendelsesforløpet. Det ble vist til tidligere praksis om at «*skader oppstått under utøvelse av idrett ... som alene skyldes en forkjær kroppsbevegelse, uten noen ytre årsak i form av sammenstøt med motspiller, uventet glatt underlag osv., ikke er ulykkesskade*». Både flertallets- og mindretallets premisser er omfattende, men drøfter ikke saken ut fra et elevskade-perspektiv.

Analysen viser at kravet til ulykkeshendelse for elever og studenter er vesentlig strengere i ulykkesforsikringen enn etter arbeidsulykkesbegrepet. Dette må sees i sammenheng med at Nemnda vurderer hendelsen i forhold til forsikringsvilkårene «*plutselig ytre fysisk begivenhet (ulykkestilfelle)*». Avtalene gir ikke holdepunkter for en liberal tolkning i forhold til elevulykker.

Typetilfellet viser at arbeidsulykkesbegrepet ved skoleskader vurderes liberalt. Trygderetten oppstiller ikke særlige krav om ulykkesmoment. Dette er ikke i samsvar med arbeidsulykkesbegrepet etter den generelle retten. Trygderetten legger vesentlig vekt på momenter gitt i rundskriv. Det kan derfor tyde på at de fleste idrettsskader som inntreffer i skolesammenheng faller innfor arbeidsulykkesbegrepet. Typetilfelle viser at dette også gjelder «eldre» elever. Det er ikke avgjørende om skaden har sammenheng med undervisningssituasjonen. Dette må sees i

¹¹⁵ Terminologien kan variere i ulike individuelle ulykkesforsikringer, men i det vesentlige forstås vilkårene på samme måte.

¹¹⁶ Jf. tilsvarende i forsikringssak FSN-2957, FSN-3064, FSN-4021 og FSN-5360.

¹¹⁷ Vedtak fattet av Nemnda (FinKN).

sammenheng med de «bedriftsmessige vilkår» for elever og studenter, jf. punkt 2.1.¹¹⁸ Anvendelsen av arbeidsulykkesbegrepet ikke tar heller ikke utgangspunkt i den relativiserte normen om det foreligger avvik fra ordinær skolesituasjon. Etter Nemndas praksis er ikke dette et relevant vurderingstema.

3.2 Taklingsskader, sammenstøt mv.

Ved utøvelse av idrett er taklinger og sammenstøt ofte en del av spillets ordinære gang. Dette medfører økt risiko for skade. En sentral problemstilling er i hvilken grad taklinger og sammenstøt må avvike i forhold til normalt arbeid for at hendelsen faller inn under arbeidsulykkesbegrepet. Til slutt i typetilfellet vurderes hvilken betydning ureglementerte taklinger har for vurderingen av den skadevoldende hendelsen. Problemstillingen i det følgende er hvordan arbeidsulykkesbegrepet anvendes ved taklinger og sammenstøt.

I hvilken grad et sammenstøt *avviker* fra spillets ordinære gang var problemstillingen i kjennelse TRR-2011-259. Rettens flertall tok utgangspunkt i at ordinær utførelse av arbeidet, herunder *sammenstøt* som også fører til skade, faller utenfor arbeidsulykkesbegrepet. Under fotballtrening pådro A (profesjonell målvakt) seg skulderskade. Skaden skjedde da en medspiller falt over A i det hun kastet seg ned for å redde et skudd.

Etter ulykkesforsikring kan et *sammenstøt* være tilstrekkelig ulykkesmoment, jf. vedtak FSN-5665.¹¹⁹ A (målvakt) pådro seg korsbåndskade under håndballkamp. Før nemndsbehandling anførte A at hun forut for skaden støtte sammen med en motspiller. Nemnda la til grunn A's forklaring, og som følge av sammenstøtet forelå det en ulykkeskade i henhold til vilkårene. A fikk medhold.

Flertallet viste til at enkelte hendelser ligger klart innenfor rammen for arbeidet for en profesjonell fotballspiller, og bemerket at ordinær utførelse av arbeidet normalt ikke kunne anses

¹¹⁸ Jf. folketrygdloven § 13-10 og opplæringslova § 13-7. Se også Kjønstad 2007 s. 621.

¹¹⁹ Vedtak fattet av Nemnda (FSN).

som yrkesskade. Hendelsen falt utenfor arbeidsulykkesbegrepet da det ikke forelå *avvik* fra spilllets ordinære gang. I hvilken grad arbeidet skjedde nær en faregrense ble ikke drøftet, men vurderingen tar tilsynelatende utgangspunkt i den generelle yrkesrisiko. Det var ikke upåregnelig at spillere faller over hverandre i fotball, og heller ikke avvik fra spilllets ordinære gang at medspilleren feilbedømmer situasjonen og faller over A. Flertallets vurderinger er i samsvar med relativiseringsnormen om at terskelen for arbeidsulykkesbegrepets grenser varierer fra yrke til yrke, jf. Rt. 2006 s. 1642 (*Fotballdommen*).

Flertallet uttalte at profesjonelle fotballspillere på dette nivået hadde «*akseptert en egenrisiko*» i forhold til arbeidssituasjonen sin. Problemstillingen er hva Trygderetten legger i formuleringen «*akseptert en egenrisiko*». Formuleringen er i henhold til rundskriv R13-00-I12 der det presiseres at relativiseringsnormen «*må tolkes dithen at profesjonelle fotballspillere må akseptere en egenrisiko*».¹²⁰ Dersom det legges til grunn et «*aksept av risiko*» synspunkt er ikke dette i samsvar med den generelle retten, jf. punkt 3.6. Etter min vurdering legger flertallet relativiseringsnormen til grunn, men formuleringen er uheldig utformet og ikke i samsvar med rundskrivets retningslinjer.

Etter flertallets vurdering ville en godkjennelse av hendelsen som arbeidsulykke bety en utvidelse av arbeidsulykkesbegrepet på idrettens område som det ikke var rettskildemessig dekning for, jf. også Rt. 2009 s.1626 (*Musikklærerdommen*) der Høyesterett uttaler seg tilsvarende.

Mindretallet anså hendelsen som arbeidsulykke som hadde et betydelig skadepotensial som var *sterkt avvikende* fra det normale under en fotballkamp. Mindretallet la videre til grunn at A i utgangspunktet måtte forventes å ha oversikt over situasjonen hvor spillerne, spesielt motspillerne, til enhver tid befinner seg. Mindretallet vurderte likevel hendelsen som uventet da det var 8 spillere på banen. Medspilleren kom bakfra i en situasjon der A hadde fokus på å få tak i ballen. Mindretallet uttalte videre at skaden ble mer alvorlig ved at A lå nede under sammenstøtet og av den grunn ikke oppstod en dempningseffekt som vanligvis oppstår ved taklinger.

¹²⁰ R13-00-I12 punkt 3.8.

Både flertall og mindretall tok utgangspunkt i hvilken grad hendelsen var avvikende *i forhold til* det normale i skadelidtes normale arbeid, og således i samsvar med relativiseringsnormen. Profesjonelle utøvere hadde en forhøyet terskel for yrkesskadedekning i henhold til arbeidsulykkesbegrepet. Vurderingsforskjellen er at mindretallet legger til grunn en mer liberal vurderingsnorm for hva som er «uventet» i betydning uforutsett eller påregnelig for en utøver. Mindretallet legger også større vekt på skadepotensiale. Det er mulig at mindretallets vurdering må sees i sammenheng med at A var keeper. I en «normal» kampsituasjon ville kanskje ikke hendelsen blitt sett på som uventet. Det var få spillere på banen, og muligens en annen vurdering da sammenstøtet fremstod som upåregnelig. Kjennelsen oppstiller ikke krav om *betydelig avvik* fra det normale i arbeidet.

Dette utgangspunktet er i samsvar med tidligere praksis, jf. kjennelse TRR-2003-1737 (heretter *Håndballkjennelsen*) som anses retningsgivende for den skjønnsmessige vurderingen. Problemstillingen var om sammenstøtet avvek fra normal utøvelse av yrkesaktiviteten. A (profesjonell håndballspiller) ble dyttet i det hun satte ned foten for å gjennomføre en finte. Dette medførte at A kom i ubalanse med påfølgende vridningsskade.

Trygderetten la til grunn at sammenstøtet skjedde i en *normal* kontringssituasjon der «*hurtighet, kraft og kroppskontakt med dertil risiko*» var en naturlig del av spillets gang. Dette kunne i utgangspunktet verken anses uventet eller som en usedvanlig påkjenning for en profesjonell håndballspiller etter hverken det markerte- eller avdempede arbeidsulykkesbegrepet. Dette er i samsvar med den generelle retten der risiko er resultat av ordinære utførelse av arbeidet som normalt faller utenfor arbeidsulykkesbegrepet.

Trygderetten uttrykker det markerte arbeidsulykkesbegrepet som en plutselig «eller» uventet ytre hending. Dette er ikke i samsvar med den generelle retten der dette skal forstås som kumulative vilkår, jf. Rt. 2006 s. 1642 (*Fotballdommen*), avsnitt 20, avsagt i ettertid. Uttalelsen hadde ikke betydning for avgjørelse i saken da retten vurderte hendelsen etter det avdempede arbeidsulykkesbegrepet.

I vurderingen av sammenstøtet tok Trygderetten utgangspunkt i at risikoen for skade varierer med forskjellige yrker, og der skadelidte arbeider marginalt under forhold nær faregrensen vil

små avvik fra normal yrkesutøvelse kunne medføre skade. Der arbeidssituasjon er *nær faregrensen* kan «*mindre avvik fra det normale*» anses som en påkjenning som usedvanlig i forhold til det normale i yrket. Vurderingen syntes å legge til grunn at det ikke oppstilles vesentlig avvik fra det normale da skaderisikoen var stor, da arbeidet foregikk nær faregrensen. Vurderingen er i samsvar med den generelle retten, jf. henvisning til kjennelsen i Rt. 2006 s. 1642 (*Fotballdommen*), og dommens presisering om at det ikke var grunnlag for å oppstille et «*krav om et betydelig avvik*» fra det ordinære, avsnitt 34 og 37.

Trygderetten konkluderte etter en *totalvurdering* at hendelsen falt innenfor arbeidsulykkesbegrepet. Sammenstøtet var usedvanlig i forhold til hva en profesjonell håndballspiller må akseptere og regne med under utøvelse av sin yrkesaktivitet. Det ble vektlagt at dyttet og påfølgende ubalanse førte til uheldig arbeidsstilling.

Det legges også vekt på momentet *ubalanse* i forsikringssak FSN-3443. Under fotballtrening hoppet A opp for å heade ballen og fikk kneskade grunnet ubalanse. Under klagebehandlingen opplyste A at årsaken til balansesvikten var sammenstøt med motspiller. Nemnda bemerket at dersom den etterfølgende beskrivelsen av hendelsen kunne sannsynliggjøres ville skaden anses voldt ved en plutselig *ytre påvirkning*, men en slik bevisvurdering kunne ikke Nemnda foreta.

Resultat forankres i det avdempede arbeidsulykkesbegrepet. A var ute av stand til å kontrollere hvordan arbeidsoppgaven skulle gjennomføres. Dette medførte en usedvanlig påkjenning/belastning A ikke kunne unngå som resulterte i en betydelig skade. Premissene må forstås slik at det usedvanlige var den betydelige skaden som følge av en *normal* angrepssituasjon. Trygderetten presiserte at A befant seg i en situasjon med stor skaderisiko som A i liten grad kunne kontrollere. Vurderingen kan fremstå som noe liberal da dyttet ble ansett som en *naturlig* del av spillet. Trygderetten lå stor vekt på ubalansen og den skadefølgen dette medførte. Det er ingen holdepunkter i faktum som tilsier at dyttet var unormalt, det vil si «brutalt» eller «stygt». Trygderetten klargjorde ikke om situasjonen var plutselig eller uventet. Den ytre hendingen kunne *likevel regnes som en arbeidsulykke* dersom den medfører en påkjenning eller belastning som er usedvanlig i forhold til det som er normalt i vedkommende arbeid. Dette må

forstås slik at terskelen for arbeidsulykkesbegrepet er lavere for idrettsutøvere etter det avdempede arbeidsulykkesbegrepet da det ikke oppstilles krav om at hendelsen må være uventet.

En senere trygderettssak, TRR-2004-1599 tok avstand fra TRR-2003-1737 (*Håndballkjennelsen*). Trygderetten var ikke enig i avviksvurderingen fra det normale i «farlige» yrker, og forsøkte å endre praksis.¹²¹ I likhet med TRR-2003-1737 (*Håndballkjennelsen*) ble skadelidte påført vridningsskade etter et sammenstøt under «arbeid nær faregrensen», men Trygderetten var uenig i terskelen for arbeidsulykkesbegrepet. Et rettskildemessig poeng er at Trygderetten ble satt med 5 medlemmer.¹²² Etter bestemmelsen settes retten med 5 medlemmer når avgjørelsen «reiser vanskelige retts- eller bevissspørsmål». Kjennelsen er Trygderettens avgjørelse i Rt. 2006 s. 1642 (*Fotballdommen*), altså før Høyesterett behandlet saken.

A (profesjonell fotballspiller) ble taklet «stygt», men dette ble ansett som naturlig del av spillet. Grensen/terskelen for arbeidsulykkesbegrepet var handlinger som lå «klart utenfor spillets normale gang og formål», for eksempel bevisst angrep på spiller uten ball mv. Jeg tolker dette dithen at terskelen for hva som falt innenfor arbeidsulykkesbegrepet gikk ved meget stygge taklinger i situasjoner det skadelidte hadde ballen. Sammenliknet med TRR-2003-1737 (*Håndballkjennelsen*) oppstilles et betydelig høyere krav til avvik fra ordinær yrkesutøvelse. Det er mulig formuleringene er en oppfatning av et for liberalt arbeidsulykkesbegrepet i TRR-2003-1737 (*Håndballkjennelsen*), jf. formuleringen om at «mindre avvik fra det normale» i arbeidssituasjoner nær faregrensen kan anses som en påkjenning som usedvanlig i forhold til det normale i yrket.

Vurderingen står i sterk kontrast til Nemndas praksis der et sammenstøt i seg selv anses som forårsaket ved en plutselig ytre begivenhet i henhold til ulykkesforsikring, jf. FSN-4884. Nemnda uttalte at idrettsutøvere vanligvis ville ha krav på erstatning dersom skadelidte påføres kneskade i sammenstøt med motspiller. Nemnda presiserte at skader som skjer under spillet gir rett til ulykkeserstatning uten at det stilles strenge krav til

¹²¹ Jf. tilsvarende Evensen 2007 s. 88.

¹²² Jf. trygderettsloven § 7 (3)

«plutselig ytre begivenhet» i forhold til hva skadelidte måtte være forberedt på. Dette gjelder også om skadelidte bevisst hadde gått inn i en takling der skaderisiko medfølger. I forsikringssak FSN-4995 legges også dette til grunn, men det presiseres at dersom skaden er som følge av forkjær kroppsbevegelse, vil skaden ikke være en ulykkes-skade. Praksis fra Nemnda viser at dersom skaden er som følge av plutselig ytre begivenhet, for eksempel taklinger og sammenstøt mv, anses skaden som dekket gjennom ulykkesforsikring. Vedtakene viser at det ikke oppstilles spesielle krav til *avvik* fra spillets gang. Det er tilstrekkelig at et *sammenstøt* medfører skader for rett til ulykkeserstatning etter *ulykkesforsikring*.

I Rt. 2006 s. 1642 (*Fotballdommen*), bemerker Høyesterett noe upresist med henvisning til folketrygdloven, forarbeider og generell trygderettspraksis at det «*ikke er grunnlag for å oppstille et krav om et betydelig avvik fra det ordinære*», avsnitt 37. Det er mulig uttalelsen må sees på bakgrunn av Trygderettens vurdering av saken, TRR-2004-1599. Trygderettens rettsanvendelse medførte kursendring av den gjeldende rett som fulgte av TRR-2003-1737 (*Håndballkjennelsen*).

Uten at Høyesterett uttrykkelig formulerer det, tolker jeg uttalelsen dit hen at retten tok avstand fra kjennelsen, og korrigerte kursen tilbake. Dette rettskildemessige poenget illustreres også ved at Høyesterett siterer TRR-2003-1737 (*Håndballkjennelsen*) ved vurdering av det generelle arbeidsulykkesbegrepet som fulgte av tidligere folketrygdlov. Etter min vurdering må TRR-2003-1737 (*Håndballkjennelsen*) tillegges særlig vekt, da en rekke lagmannsretts- og høyesterettsdommer har henvist til kjennelsen. Kjennelsen anses derfor retningsgivende for skjønnsutøvelsen.

Avklaring medfører at det ikke er like stor divergens mellom trygderettspraksis og forsikringspraksis etter ulykkesforsikring.

I eksemplene ovenfor var problemstillingen hvordan arbeidsulykkesbegrepet vurderes ved taklinger og sammenstøt for profesjonell idrettsutøver. Gjennomgangen viser at vurderingstema er om sammenstøtet hadde tilstrekkelig *avvik* fra normal yrkesutøvelse der arbeidet foregår nær

faregrensen. Analysen viser at det *ikke* skal oppstilles et krav om betydelige avvik fra det ordinære for at kravet til arbeidsulykke er oppfylt.

Eksempelene fra Nemnda ovenfor omhandlet individuell *ulykkesforsikring* som oppstiller vilkår om ytre årsak. Forsikringssak FKN-345 var skadelidte dekket også gjennom individuell ulykkesforsikring, men avtalen inneholdt i tillegg vilkår om «*idrettsskade*», sml. Punk 1.4.4. Skadelidte pådro vridningsskade uten at det forelå sammenstøt. Nemnda bemerker at *ytre skadeårsak* bare var en del av definisjonen av «ulykkesskade», og ikke av «idrettsskade». I forsikringsvilkåret «*idrettsskade*» er det tilstrekkelig at skaden er «akutt» og er oppstått «plutselig og uforutsett», altså som kumulative vilkår etter sin ordlyd. Det oppstilles ikke vilkår om ytre skadeårsak. En slik forsikring gir utøver bedre dekningsmuligheter. Dette ble også lagt til grunn i forsikringssak FSN-354. Problemstillingen var om lyskeplage var en idrettsskade eller en belastningslidelse. Dissens. Uenigheten var om idrettsskade var tilstrekkelig sannsynliggjort. Flertallet, i motsetning til mindretallet, fant at vilkårene «plutselig» og «uforutsett» var oppfylt uten at det forelå noen særlig dokumentasjon. Dette viser en liberal praksis.

Etter den generelle retten skal vilkåret «uventet» innfortolkes i ulykkesforsikring, og eksemplene fra Nemnda viser at vilkåret ikke tolkes strengt. En vesentlig forskjell mellom forsikringspraksis og Trygderettspraksis er at vilkåret «uventet» tolkes strengere av Trygderetten.

I det følgende analyseres hvilken terskel Nemnda og Trygderetten legger til grunn i vurderingen av hva som er tilstrekkelig *avvik* fra normal yrkesutøvelse etter folketrygdloven og yrkes-skadeforsikringsloven.

I forsikringssak FinKN-2011-568 var problemstillingen om et kraftig spark i halsen avvek tilstrekkelig fra normal yrkesutøvelse etter *yrkesskadeforsikring*. Dissens. A var kaptein i forsvar og deltok på kurs i kamptrening. A utviklet blodpropp i hjernen som følge av sparket mot halsen.

Flertallet tok utgangspunkt i at kamptreningen hadde betydelig skadepotensiale. Den videre drøftelsen tok ikke utgangspunkt om situasjonen lå nær faregrensen. Til forskjell fra mindretallet kunne sparket ikke anses som «*plutselig eller uventet ytre hending*». Etter den generelle retten er vilkårene kumulative. Både flertallet og mindretallet legger til grunn relativiserings-

normen i anvendelsen av arbeidsulykkesbegrepet. Flertallet la til grunn at kamptreningen var en del av A's vanlige arbeidsoppgaver. Det var påregnelig å bli truffet av spark. Både flertall og mindretall vektla skadepotensialet, men til forskjell fra mindretallet ble hendelsen vurdert som «ventet». Hendelsen falt derfor utenfor arbeidsulykkesbegrepet. Mindretallet vurderte sparket som utvilsomt «plutselig» og «ytre», men var i tvil om det var «uventet». Mindretallet konkluderte med at hendelsen medførte et betydelig skadepotensiale samt at det måtte ligge utenfor det *påregnelige* at man treffes av harde spark i halsen. På dette grunnlag vurderte mindretallet hendelsen som en arbeidsulykke. I vurderingen fant mindretallet støtte i Høyesteretts formulering om at «hendelsen [...] måtte anses som en arbeidsulykke fordi den «at skiller seg markert fra spillets ordinære gang».¹²³ Det er noe uklart om mindretallet legger til grunn at det må foreligge et *markert avvik* slik forsikringsselskapet anførte. Anførselen er ikke i samsvar med den generelle retten. Hverken flertallet eller mindretallet kommenterte anførselen, men det er uklart om mindretallet legger samme norm til grunn.

I kjennelse TRR-2006-1769 konkluderte Trygderetten kort, uten noen særlig avviksvurdering, at sammenstøtet ikke kunne anses som upåregnelig i forhold til hva som er normalt for en profesjonell fotballspiller. Kravet til arbeidsulykke i lovens forstand var ikke oppfylt. A ble taklet «knallhardt» bakfra, på foten, da han hadde ballen. Kjennelsen ble gjenåpnet i ankesak TRR-2007-1939 da Trygderetten vist til en lagmannsrettsdom¹²⁴ som i ettertid var omgjort av Høyesterett¹²⁵. Ankemotparten NAV anførte at avviket måtte ligge «klart utenfor spillets normale gang og formål». Trygderetten sluttet seg til NAV sine anførsler. Trygderetten tok utgangspunkt i relativiseringsnormen, og konkluderte med at taklingen lå innenfor det normale og forventede for en profesjonell fotballspiller.

Kjennelsen ble anket til videre lagmannsretten.¹²⁶ Lagmannsretten bemerket at sammenstøtet var «uventet» og «knallhard» samt hadde «betydelig skadepotensiale» uten at selve skaden ble

¹²³ Rt. 2006 s. 1642 (*Fotballdommen*) avsnitt 45.

¹²⁴ LG-2005-59957 (Gulating).

¹²⁵ Rt. 2006 s. 1642 (*Fotballdommen*).

¹²⁶ LB-2007-16327 (Borgarting).

vektlagt avgjørende betydning. Lagmannsretten bemerket at skadens art kunne si noe om hendelsesforløpet. Dette er i samsvar med den generelle retten. Lagmannsretten tok også utgangspunkt i relativiseringsnormen. Under tvil måtte sammenstøtet godkjennes som arbeidsulykke, da det avvek tilstrekkelig fra spilllets normale gang. Lagmannsretten presiserte at «taklinger bakfra» og «kraftige taklinger» i utgangspunktet anses som en sedvanlig del av fotballspillet. Begrunnelsen gir grunn til refleksjoner. Faktum er i samsvar med Rt. 2006 s. 1642 (*Fotballdommen*), der skadelidte ble taklet bakfra i «knehøyde», til forskjell på «fot» i denne saken. Etter min vurdering medfører ikke dette en vesentlig forskjell i skadepotensialet. Lagmannsretten anså hendelsen som et grensetilfelle, til forskjell fra Høyesterett som ikke anså hendelsen som et grensetilfelle da det forelå et «markert avvik». Dette trekker i retning at lagmannsretten la til grunn en strengere avviksbedømmelse enn det som følger av arbeidsulykkesbegrepet. Eksemplene viser at både Trygderetten i gjenåpningssaken og lagmannsretten tar utgangspunkt i relativiseringsnormen uten å presisere om resultatet er forankret i det markerte- eller avdempede arbeidsulykkesbegrepet. Forskjellen er bedømmelsen i avviksvurderingen for hva som er normalt i forhold til skadelidtes normale yrkesutøvelse. Drøftelsene tar ikke særskilt utgangspunkt i om situasjonen foregikk *nær faregrense*, men graden av farerisiko som forelå.

I forsikringssak FSN-6999 var problemstillingen om hendelsen lå utenfor rammen av A's normale arbeid etter *yrkesskadeforsikring*. A arbeidet som livvakt for politiet og ble skadet i arbeidstiden under løkkefotball. Skaden skjedde i forbindelse med en «lett takling og en dytt i siden». Etter flertallets vurdering var fotballspill og det skadepotensialet som fulgte av dette utenfor rammen av A's arbeid. Vurderingen tok utgangspunkt i relativiseringsnormen. Flertallet vurderte at hendelsen falt innenfor arbeidsulykkesbegrepet, men bemerket at dersom A hadde vært profesjonelle fotballspiller ville vurderingen blitt en annen. Dette forstår jeg slik at A arbeidet i en situasjon nær faregrensen og at det *ikke* var grunnlag for å oppstille krav om et betydelig avvik fra det ordinære.

Også mindretallet legger til grunn relativiseringsnormen, men fant hendelsen å falle utenfor arbeidsulykkesbegrepet. I den skjønnsmessige vurderingen ble løkkefotball vurdert som lite risikofyllt lek, og sammenstøt var noe A «måtte være forberedt på», det vil si ikke kunne fremstå for A som «uventet». Jeg forstår mindretallet slik at det var et beskjedent sammenstøt med relativt lite skadepotensiale. Arbeidet lå ikke nær noen faregrense. Mindretallet konkluderte

med at sammenstøtet ikke fremstod som et «markert avvik» fra det normale under løkkefotball. Etter den generelle retten er det ikke krav om «markert avvik», og mindretallets vurdering av terskelen for arbeidsulykke derfor for streng.

Eksempelene ovenfor viser at praksis fra Trygderetten og Nemnda tar utgangspunkt i den generelle retten, men det kan ikke påvises en fast praksis for avviksvurderingen i henhold til arbeidsulykkesbegrepet.

Idrett er undergitt et regime av regler som har til formål å forhindre skade. En problemstilling er om overtredelse av regelverk eller dommerens reaksjon har betydning om det har skjedd en arbeidsulykke. Analysen ovenfor gir ingen holdepunkter for en slik konklusjon. I TRR-2004-1599 la Trygderetten til grunn at dommerreaksjon ikke var avgjørende for spørsmålet om det forelå arbeidsulykke. I ankesaken for lagmannsretten¹²⁷ uttales at grensene for det påregnelige ikke kan gå ved fotballens eget regelverk. For Høyesterett¹²⁸ anførte Staten v/ NAV at grensen for det usedvanlige eller uventede ikke kunne avgjøres ut fra fotballens eget regelverk er overtrådt samt at dommerreaksjon ikke kunne være avgjørende. Anførselen ble ikke kommentert. Etter min vurdering er det ingen holdepunkter for at ureglementerte taklinger har betydning for spørsmålet om det foreligger arbeidsulykke. Begrunnelsen for mitt standpunkt er at problemstillingen ikke vurderes av Høyesterett, samt at dommeravgjørelser, for eksempel rød/gule kort, kan bero på tilfeldigheter. Det kan heller ikke anses uventet at brudd på idrettens regelverk skjer. På den annen side kan brudd på regelverket være et bevismoment, men etter den generelle retten kan skadens art være et bevismoment dersom hendelsesforløpet er uklart. Det legges derfor til grunn at overtredelse av regelverk eller dommerens reaksjon ikke har betydning om det har skjedd en arbeidsulykke.

Analysen viser at vilkårene «plutselig», «konkret tidsbegrenset» og «ytre» implisitt legges til grunn i anvendelsen arbeidsulykkesbegrepet. Både Trygderetten og Nemnda anvender arbeidsulykkesbegrepet. Vurderingen tar utgangspunkt i det relativiserte kravet til ulykkeshendelse.

¹²⁷ LG-2005-59957 (Gulating).

¹²⁸ Rt. 2006 s. 1642 (*Fotballdommen*), avsnitt 22.

Eksemplene viser at profesjonelle utøvere har en forhøyet terskel for at hendelsen anses som en arbeidsulykke. Det oppstilles ikke krav om betydelige avvik fra ordinære yrkesutøvelse for at idrettsskaden faller innfor arbeidsulykkesbegrepet. Der arbeidet utføres nær faregrensen viser analysen at det legges en relativt liberal praksis til grunn. I vurderingen om det foreligger tilstrekkelig avvik fra normal yrkesutøvelse viser analysen at det særlig legges vekt risikobetraktninger. Skadepotensiale og om hendelsen var «uventet» tillegges vekt.

Det kan ikke påvises vurderingsforskjeller i Nemndas praksis vedrørende yrkesskadeforsikringssaker i forhold til Trygderetten. I vurderingen om hendelsen var «uventet» er praksis i Trygderetten strengere enn den praksis Nemnda legger til grunn i henhold til ulykkesforsikring. I flere av eksemplene var det dissens. Analysen viser at det ikke kan påvises en fast og konsistent praksis på idrettens område der terskelen for «avvik» foreligger i forhold til den generelle retten.

Fast, konsistent og langvarig praksis fra Nemnda viser at taklinger og sammenstøt anses som ytre hending etter ulykkesforsikring. Praksis viser også at det *ikke* må foreligge et avvik fra det normale ved sammenstøt mv for rett til ulykkeserstatning etter *ulykkesforsikring*.

Praksis viser at det heller ikke i dette typetilfelle legges til grunn et «aksept av risiko» synspunkt.

3.3 Skader ved ballspill uten ytre påvirkning

Dette punkt omhandler ballspill der det i hendelsesforløpet *ikke* har vært et sammenstøt med personer eller gjenstander. Praksis viser at i slike typetilfeller inntreffer ofte skader. Dette er begrunnelsen for utvelgelse av typetilfellet. Dersom det ikke foreligger et sammenstøt med en person eller fysisk gjenstand er spørsmålet hvordan typetilfellet skal vurderes. Problemstillingen i det følgende er hvordan arbeidsulykkesbegrepet anvendes ved uheldige belastninger og forskjellige kroppsbevegelser.

Problemstillingen i Trygderettens kjennelse TRR-2004-5135 var om det forelå en belastning som lå utenfor rammen for det som er vanlig ballspill i gymnastikktime. En kroppsøvlingslærer pådro seg strekkskade etter å ha *bråstoppet* for å få tak i en ball i kroppsøvingstime. Retten la til grunn at ballspill i kroppsøvingstime måtte anses for å falle inn under de ordinære arbeids-

oppgaver som tilligger A's yrke. Det ble presisert at det «*alltid [vil] være en liten mulighet for at skader oppstår under ballspill*». Trygderetten konkluderte med at ballspillet ikke ble foretatt under så spesielle omstendigheter at det medførte en usedvanlig påkjenning eller belastning som lå utenfor rammen for det som er vanlig for ballspill i gymnastikktime. På dette grunnlag lå hendelsen utenfor arbeidsulykkesbegrepet. Begrunnelsen er kort, men jeg tolker kjennelsen slik at idrettsskaden var utslag av en *uheldig, men normal belastning*.

Normale belastninger er ikke i seg selv tilstrekkelig idrettsskade etter ulykkesforsikring jf. vedtak FSN-6384. A skadet akillessenen under basketballspill. Det var ikke opplyst om noen ulykkeshendelse i forbindelse med skaden. Nemnda uttalte at skaden skjedde ved utøvelse av basketballspill med de belastninger dette kan medføre på kroppen. Slike *belastninger* var ikke i seg selv tilstrekkelig til at skaden er en ulykkesskade. A fikk ikke medhold. Det samme følger av FSN-7042¹²⁹ der det uttales at «*den aktuelle aktiviteten innebar en belastning som forsikredes kropp ikke tålte*». Dette var ikke tilstrekkelig til at tilfellet omfattes av forsikringsvilkårenes definisjon av ulykkesskade.

Også kjennelse TRR-2006-1077 kan forstås slik at normale belastninger ikke er tilstrekkelig ulykkesmoment, og dermed ikke anses som en arbeidsulykke. Kjennelsen begrunnes kort. A (lærer/assistent) tråkket forkjært og skadet i akillessenen da han med stor kraft skulle sparke en «softball» under ballspill i kroppsøvingstime. Skaden falt utenfor arbeidsulykkesbegrepet da Trygderetten ikke fant at det forelå noe ulykkesmoment. Trygderetten konkluderte med at skaden inntraff i forbindelse med en ordinær situasjon under fotballspill og videre at det å sparke ball ikke medførte en påkjenning eller belastning som var usedvanlig i forhold til det som er normalt i gymnastikktime. Jeg forstår Trygderetten dit at skaden var som følge av *uheldig, men normal belastning*. Faktum gir ingen holdepunkter for at det forelå særlige *risikomomenter*. Trygderettens argumentasjon i eksemplene ovenfor forstår jeg slik at det ikke forelå ekstraordinær påkjenning eller belastning i forhold til normal yrkesutøvelse. Det forelå heller ingen holdepunkter for at arbeidet ble utført i en *uheldig arbeidsstilling*.

¹²⁹ Vedtaket omhandler politimann som kjente smerter i skuldrene etter gjentatte slag mot en polstret «angriper» med batong.

Eksemplene viser at *normale belastninger* ikke er tilstrekkelig ulykkesmoment og faller derfor utenfor arbeidsulykkesbegrepet. Etter det avdempede arbeidsulykkesbegrepet oppstilles ikke noe tilleggskrav om ytre hending der skadelidte som følge av «*vanskelig arbeidsstilling*» eller av andre grunner er blitt «*utsatt for en ekstraordinær belastning eller påkjenning*».¹³⁰ Eksemplene viser at dette ikke var tilfelle.

En annen problemstilling er om *uheldige kroppsbevegelser* anses som et ulykkesmoment i henhold til arbeidsulykkesbegrepet. Etter Nemndas praksis er ikke forsikredes *egen kroppsbevegelse* tilstrekkelig ulykkesmoment. Forsikringsvilkårene oppstiller vilkår om plutselig ytre begivenhet, jf. forsikringssak FSN-4942 der en håndballspiller pådro seg korsbåndskade i kneet i et forsøk på å passere en motspiller. Det skjedde ikke et sammenstøt med motspiller. Nemnda la til grunn at en motspiller som står i veien ikke kunne anses som en plutselig ytre begivenhet. Skaden inntraff som følge av forsikredes *egen kroppsbevegelse* for å passere motspilleren. Det samme følger av forsikringssak FKN-2010-296 der A fikk vridning i kneet uten sammenstøt med motspiller i en fotballkamp. Nemnda presiserer at skader som inntreffer som følge av skadelidtes *egne kroppsbevegelser*, uten sammenstøt eller annen fysisk påvirkning fra andre spillere, vil normalt ikke oppfylle kravet til ulykkeshendelse i forsikringsvilkårenes forstand. Dette må forstås slik at et sammenstøt er tilstrekkelig ulykkesmoment.

Eksemplene ovenfor viser at skadelidtes egne frivillige *kroppsbevegelser* i utgangspunktet ikke anses som en plutselig ytre begivenhet. Det samme gjelder dersom det ikke foreligger et sammenstøt.

Praksis fra Trygderetten viser at det må foreligge noe ekstraordinært som inntraff eller spesielle omstendigheter. Trygderettspraksis viser også at slike typetilfeller begrunnes relativt kort, jf. TRR-1989-1677¹³¹ der A (gymnastikklærer) røk akillessenen under ballspill. Det forelå ingen

¹³⁰ Rt. 2005. s. 1757 (*Skyggekjennelsen*), avsnitt 51. Dette stadfestes også i Rt. 2007 s. 882 (*Pallekjennelsen*), avsnitt 37.

¹³¹ TRR-1989-1677 (Ikke publisert).

ytre påkjenning eller belastning. Trygderetten uttalte at ballspillet ikke ble foretatt under så spesielle omstendigheter at det medførte en usedvanlig påkjenning eller belastning som lå utenfor rammen for det som er vanlig under slikt spill. Kravet til arbeidsulykke var derfor ikke oppfylt.

Hva som anses som *spesielle omstendigheter* må vurderes konkret, men i kjennelse TRR-2010-1554 uttales at dette kunne være *fall, vridning eller lignende*. A (miljøterapeut) ble skadet under fotballspill ved en institusjon. Det skjedde ikke noe usedvanlig i situasjonen og A var heller ikke i kontakt med noen annen spiller. Fotballspill var ikke uvanlig aktivitet i A's arbeid, og heller ikke en særskilt risikofylt aktivitet. Trygderetten anså ikke *akselerasjon* for å sparke til en ball som et ulykkesmoment. Det forelå heller ingen andre ytre omstendigheter som skapte en særskilt situasjon da skaden inntraff. Det ble vektlagt, slik jeg forstår det, at ballspillet ikke var særskilt risikofylt aktivitet. Trygderetten konkluderte med at hendelsen ikke kunne anses som en arbeidsulykke da det ikke forelå usedvanlig påkjenning eller belastning i forhold til A's normale arbeidssituasjon.

Etter Nemndas oppfatning foreligger ikke *spesielle omstendigheter* der skadelidte blir *forstyrret* av motspillere, jf. FSN-5734 som gjelder *yrkesskadeforsikring*. A (gymnlærer) trakkett over i forbindelse med landing etter et «froskeskudd» under en håndballkamp på en idrettsdag. A anførte at han ble forstyrret av en motspiller. Nemnda tok ikke utgangspunkt i om hendelsen avvek fra normal yrkesutøvelse, og la til grunn at skader som skyldes uheldige *kroppsbewegelser* ikke var ulykkeskader og dermed heller ikke *arbeidsulykker*. Vedrørende A's anførsel om at han ble forstyrret av en motspiller kunne ikke føre til at saken ble vurdert annerledes da Nemnda ikke anså det som et ytre begivenhet (ulykkesmoment) at en forsvarsspiller forsøker å forstyrre en angrepsspiller under spillets gang. Skadelidte ble forstyrret, og det er nærliggende å anse dette som en ytre begivenhet. Trygdekontoret hadde godkjent idrettsskaden som arbeidsulykke, men dette var ikke avgjørende for Nemnda som fasthold tidligere praksis. Eksemplet viser forskjellig vektlegging av vilkåret «ytte hendelse» etter forsikringspraksis og Trygderettens praksis.

Det forelå heller ikke *spesielle omstendigheter* i Trygderettens kjennelse TRR-2010-1441. Under løping oppsto en låsing i setemuskulaturen som førte til store smerter som senere forverret

seg. Vedrørende grensedragningen mellom skader som skyldes en arbeidsulykke og andre skader som oppstår under utførelse av arbeid uttalte retten generelt, med henvisning til trygderettspraksis, at det etter det avdempede arbeidsulykkesbegrepet må foreligge spesielle omstendigheter for at en hendelse skal anses som arbeidsulykke. Faktum gir ingen holdpunkter for at det forelå særlige risikomomenter. Faktum i saken var omstridt. Trygderetten bemerket at skadens art ikke sannsynliggjorde en arbeidsulykke. Retten la avgjørende vekt på tidsnære opplysninger. Disse opplysningene sannsynliggjorde ikke at hendelsen falt innenfor hverken det markerte eller avdempede arbeidsulykkesbegrepet.

Analysen viser at Trygderetten ikke tar utgangspunkt i om skaden var som følge av skadelidtes «egne kroppsbevegelser». Vurderingen tar utgangspunkt i om «spesielle omstendigheter» er inntruffet i forhold til det skadelidte kan forvente som følge av normal ballspillaktivitet. Etter min vurdering må flere av kjennelsene leses på bakgrunn av at det reelt sett var skadelidtes egne kroppsbevegelser som var skadeårsaken samt det ikke særlige forelå risikomomenter.

Eksemplene fra Trygderetten viser skader som følge av ballspill uten ytre påkjenninger vurderes etter det avdempede arbeidsulykkesbegrep, og bedømmelsen er i samsvar med den generelle retten. Det kan ikke påvises en streng anvendelsen av arbeidsulykkesbegrepet på typetilfelle der idrettsskaden inntreffer under ordinære omstendigheter. Det ikke er tilstrekkelig ulykkesmoment at skade ved ballspill er som følge av normale belastninger eller som følge av egne frivillige kroppsbevegelser, og faller således utenfor arbeidsulykkesbegrepet. Eksemplene viser at Trygderetten i svært liten grad *drøfter* hva som er tilstrekkelig avvik fra normal yrkesutøvelse. Vurderingene er svært kort begrunnet. Dette har mulig sammenheng med at de tvistene Trygderetten har tatt stilling til i typetilfellet ikke har vært særlig forbundet med risikofylt aktivitet eller vært aktivitet nær faregrensen. Etter min mening er flere av skadeårsakene i eksemplene utslag av hendige uhell, uflaks eller dagliglivets risiko som kan ramme enhver, og som analysen viser faller utenfor arbeidsulykkesbegrepet.

Etter Nemndas praksis oppstilles ikke særlig strenge krav til ulykkeshendelsen, og et sammenstøt er tilstrekkelig ytre begivenhet. Derimot viser fast, langvarig og konsistent praksis at skader som følge av skadelidtes egne bevegelser eller uheldige belastninger ikke er tilstrekkelig

ulykkesmoment. Den samme vurderingen ble lagt til grunn etter yrkesskadeforsikring, men vurderingen tok ikke utgangspunkt i om det forelå tilstrekkelig avvik fra normal yrkesutøvelse. Til forskjell fra Trygderetten forankret Nemnda vurderingen i det markerte arbeidsulykkesbegrepet. Typetilfellet viser at Nemndas vurdering etter yrkesskadeforsikring la til grunn en strengere praksis av vilkåret «ytre hendelse».

3.4 Fallskader

Fallulykker kan inntreffe som følge av sammenstøt eller at skadelidte snubler i objekter. Praksis viser også at fallulykker er resultat av egenskaper ved underlaget som følge av lav friksjon. Hverken Nemnda eller Trygderetten benytter terminologen «friksjon» der skadelidte faller som følge av glatt gulv.

Prinsipielt er det ikke mindre ulykkesartet at foten utsettes for uventet mye friksjon enn å skli som følge av lav friksjon. I typetilfellet nedenfor, jf. punkt 3.5, gjennomgås skader som følge av høy friksjon der formål med analysen er om slike typetiltfeller vurderes annerledes enn fallskader som følge av lav friksjon. Problemstillingen i det følgende er hvordan arbeidsulykkesbegrepet anvendes ved fallskader der skadelidte snubler i objekter eller sklir på glatt gulv.

Problemstillingen er om en fallskade var en arbeidsulykke var tema i Trygderettens kjennelse TRR-2005-1326. Under kanonballspill snublet A (gymlærer) over en benk og brakk høyre kragebein i det påfølgende fallet. Trygderetten vurderte hendelsen innenfor arbeidsulykkesbegrepet.

Trygderetten vurderte hendelsesforløpet som uklart. Det var gitt forskjellige beskrivelser av fallet. Det ble lagt til grunn at «*skadens art*» (kragebeinsbrudd) gav et sannsynlig bilde av fallet. Dette er i samsvar med den generelle retten der idrettsskaden kan være et bevismoment dersom hendelsesforløpet er uklart.

Risikoen for fallskade ved kanonballspill ble ansett lavt, men plassering av benker for å markere banehalvdeler innebar en *spesiell* risiko (faremoment). Det å snuble i benken, samt miste kontrollen slik at man faller, tilsa en spesiell risiko og representerte en *ytre påvirkning*. Vurderingen er i samsvar med den generelle retten der «ytre» skal forstås slik at det må skje noe uten-

for skadelidtes legeme. Det er ikke et vilkår at det skal ha inntruffet noe helt uavhengig av den skadelidtes person. Det er tilstrekkelig at skadelidtes kropp er det eneste som beveger seg i hendelsesforløpet. Det avgjørende er om hendelsen kommer uventet slik at A ikke rekker å avverge skaden. Fallet ble vurdert «*ganske kraftig*» og fremstod som «*ukontrollert*». Trygderetten presiserte ikke om vurderingen tok utgangspunkt i det markerte- eller avdempede arbeidsulykkesbegrepet.

Trygderetten la til grunn at *ballspill* i utgangspunktet var en del av A's normale arbeidsoppgaver. Læreren deltok i kanonballspill fordi en gruppe elever hadde ansvaret for instruksjonen. Trygderetten la til grunn at *slikt deltagelse* i kanonballspill «*var en mer sjelden foreteelse*» for A. Jeg forstår retten dithen at den konkrete aktiviteten under de gitte omstendigheter ikke inngikk i A's normale oppgaver. Vurderingen tyder på at hendelsen ble ansett nær faregrensen og skaderisikoen ble ansett som stor. Dette tyder på at et lite avvik fra det normale ble ansett som arbeidsulykke.

I kjennelse TRR-1999-3412 var også hendelsen *utenfor* rammene for arbeidet, uten at Trygderetten bemerker det. Under pålagt trening hadde A et kraftig sammenstøt med en kollega mens de løp. A falt og ble påført ankelskade. Trygderetten presiserte at et slikt sammenstøt ikke var «*lagt inn som en del av treningen*». Retten konkluderte at sammenstøtet var en «*uventet ytre hending*» etter det markerte ulykkesbegrep. Fall under løping har preg av «*hendig uhell*» eller «*daglivets risiko*». Vurderingen er liberal, og trekker i retning av at det ikke oppstilles strenge krav til ulykkesmoment ved fallulykker.

Trygderetten vektla også at fallet i seg selv var en omstendighet som trakk i retning av en ulykkespreget hendelse, men presiserte at vurderingsnormen er forskjellig for fallskader i forbindelse med profesjonell idrett og gymnastikk. Årsaken var at fall inngår som en «*normal og hyppig del av den arbeidsutøvelse som fotballspillet representerer*». Eksemplet viser at avviksvurderingen etter fallskader varierer *i forhold* til hva som er normalt i vedkommende yrke. Dette er i samsvar med krav til relativisering av ulykkeshendelsen. Et eksempel nedenfor viser at normen ikke gjelder for arbeid i «*randsonen*» av normale arbeidsoppgaver. Trygderetten foretar en svært konkret vurdering i hva som anses som normale arbeidsoppgaver. Avgjørelsen kan frem-

stå som noe liberal da kanonballspill ikke kan anses som helt avledet oppgave for en gymnastikklærer, og kravet til ulykkesmoment var ikke særlig strengt. Det er mulig Trygderetten ikke oppstilte strenge krav til ulykkesmoment da fallet ikke inntraff i A's vanlige oppgaver.

Etter Nemndas praksis er det tilstrekkelig at fallskaden er som følge av sammenstøt med underlaget etter ulykkesforsikring, jf. FSN-7506. A falt under hopp på trampoline og pådro seg en skade i armen. Person B og C hadde hoppet på trampolineduken for å gi A større kraft og fart i hoppet. Nemnda la til grunn at skaden inntraff da A landet i en uheldig stilling på trampolinen. Dette var en «plutselig ytre fysisk begivenhet», men ble presisert at skader som utelukkende skyldes forkjære kroppsbevegelser ikke var ulykkeskader.

Vektleggingen av om arbeidsoppgaven «*var en mer sjelden foreteelse*» i forhold til normale arbeidsoppgaver vurderes også i en senere kjennelse, jf. TRR-2011-556. Problemstillingen var om fallet hadde tilstrekkelig *avvik* i forhold til den ordinære arbeidssituasjonen. Saken omhandler en profesjonell fotballspiller som falt under squashtrening, som var alternativ treningsform, og var en aktivitet A normalt ikke drev med. Fallet var mest sannsynlig forårsaket av en svette/vannflekk på gulvet som A gled på. Trygderetten la til grunn at det ved alternativ trening *ikke* kunne forventes like høy grad av profesjonalitet og kroppsbeherskelse. På denne bakgrunn presiserte retten at det ikke kunne oppstilles like høye krav til ulykkesmoment når det utføres andre oppgaver enn kjerneoppgaven. Etter min forståelse er vurderingen i samsvar med kjennelsen ovenfor der hendelsen heller ikke inntraff i det som var skadelidtes vanlige oppgaver. Eksemplene viser at kravet til arbeidsulykke ikke er like strengt dersom hendelsen ikke er en del av skadelidtes vanlige arbeidsoppgaver.

Ulykkesmomentet oppstod plutselig (svette på gulvet). Dette var å anse som en uventet ytre hendelse. Dette ble ansett å skille seg «*markant*» fra normal squashtrening og hadde etter Trygderettens vurdering et betydelig *skadepotensiale*. Hendelsen ble ansett som arbeidsulykke da det var et tilstrekkelig avvik i forhold til spillets ordinære gang. Vurderingene i kjennelsen er i samsvar med den generelle retten om at noe i den ytre situasjon må ha utviklet seg på en

uventet måte, og at det er dette som har ført til skaden.¹³² Eksemplet viser også at Trygderetten vektlegger de samme momenter som kjennelsen ovenfor.

Det prinsipielle med kjennelsen er at Trygderetten ikke legger til grunn den relativiseringsnormen Høyesterett oppstiller uten videre skulle gjelde under alternative treningsformer. Trygderettens bemerkning medfører en *presisering* av relativiseringsnormen på idrettens område. Hva som anses alternative og mer perifere arbeidsoppgaver må vurderes konkret.

Relativiseringen av kravet til ulykkeshendelse tar utgangspunkt i hvilken sammenheng hendelsen finner sted. Etter den generelle retten skal vurderingen ta utgangspunkt i avviket i forhold til normale arbeidsoppgaver og ikke i kjernearbeidsoppgavene til skadelidte.¹³³ En problemstilling er hva som er «normale» arbeidsoppgaver. Eksemplene viser en svært konkret vurdering av hva som anses som normale arbeidsoppgaver. For idrettsutøvere er det som regel kjerneoppgaven som utøves i konkurransesammenheng, og «normale» og avledede oppgaver som utøves i treningssammenheng. Mange profesjonelle utøvere driver allsidig trening, og grensen mellom «normale» og alternative oppgaver er flytende. Eksempel på dette er fotballkeeper som spiller håndball som oppvarming til treningsøkten med den risiko dette medfører. Dersom skadelidte faller i en slik situasjon er spørsmålet om det er «normale» arbeidsoppgaver som utføres.

Det samme spørsmålet kan stilles for lærer. Hva som inngår i normale oppgaver må vurderes konkret, men vurderingen kan i større grad ta utgangspunkt i arbeidskontrakt, stillingsinstruks, tariffavtale og/eller fagplaner.¹³⁴

Eksemplene ovenfor viser at arbeidsulykkesbegrepet ved fallskader vurderes liberalt. Det oppstilles ikke strenge krav til ulykkesmoment.¹³⁵ Praksis viser at Trygderetten vektlegger om oppgaven var en normal oppgave og om det foreligger avvik fra ordinær utøvelse av yrket.

¹³² Rt. 1988 s. 394 s. 397 (*Fridykkingsdommen*).

¹³³ Rt. 2007 s. 882 (*Pallekjennelsen*), avsnitt 40.

¹³⁴ I henhold til lærerplan for «Idrettsaktivitet og dans» på ungdomskolen er et mål for opplæringen er at eleven blant annet skal lage enkle danser og eksperimentere med rytmer og bevegelser.

Praksis fra Nemnda viser også at fall er tilstrekkelig ulykkesmoment etter *yrkesskadeforsikring*, jf. FSN-6506. A (lærer) falt og pådro seg bruddskader i kne og skulder da hun ledet fysisk aktivitet for 30 barn. Skaden inntraff da A slo i løse luften grunnet en plutselig unnvikelse fra en annen deltaker. Forsikringsselskapet godkjente *skulderskaden* som arbeidsulykke da skadeårsaken var fall. Svikt i kneet ble ikke godkjent da det ikke forelå et ulykkesmoment i henhold til arbeidsulykkesbegrepet. Dissens. Hverken flertallet eller mindretallet tok utgangspunkt i om det forelå avvik fra normal yrkesutøvelse, og vurderingene tok ikke utgangspunkt i arbeidsulykkesbegrepet. Flertallet gav forsikringsselskapet medhold da *kneskaden* ikke skyldes *fall* eller annen *ytre påvirkning* mot kroppen, men utelukkende skadelidtes egen bevegelse. *Skulderskaden* skyldes fall og var derfor en ulykkesskade i lovens forstand. Mindretallet vurderte skulderskaden som et grensetilfelle, men viste til tidligere praksis der det kan foreligge et ulykkesmoment selv om skaden ikke skyldes fall eller annen ytre påvirkning mot kroppen, for eksempel skade som følge av at skadelidte «*uventet ikke treffer noe man ventet å treffe*». Vedtaket viser at selve fallet er tilstrekkelig ulykkesmoment, men skader som følge av egne kroppsbevegelser godkjennes ikke som ulykkesskade i henhold til yrkesskadeforsikringsloven. Hverken flertallet eller mindretallet legger vekt på risikobetraktninger.

Eksemplet viser at arbeidsulykkesbegrepet anvendes liberalt ved fallulykker. Dette er også lagt til grunn i senere praksis der spørsmålet var om det forelå arbeidsulykke etter *yrkesskadeforsikring*, jf. FKN-2009-342. A (ballettpedagog) skadet kneet under et hopp i forbindelse med undervisning. A anførte først at hun vridde kneet, men i ettertid ble det anført at fallet var som følge av sandkorn på deler av dansematten som hun skled på. Forsikringsselskapet la den første forklaringen til grunn. Hendelsen ble ikke godkjent som arbeidsulykke da det ikke forelå ytre årsak. Dissens. Flertallet anså den etterfølgende forklaringen som supplerende opplysning, og betvilte ikke riktigheten av dette. Konklusjonen er kort. Sand på matten ble ansett som ytre årsak, og kriteriet for arbeidsulykke var oppfylt.

¹³⁵ Jf. tilsvarende Kjønstad 2007 s. 595 som uttaler at «*i praksis [anses] ethvert fall som arbeidsulykke*».

Vurderingen er i samsvar med kjennelse TRR-1997-2161 A skulle gjennomføre et demonstrasjonskast med liten ball for elevene. Kastet var ment langt og kraftfullt, og i kastøyeblikket skled A på grunn av fuktig/sleipt underlaget. A pådro seg smerte i høyre skulder. Etter Trygderettens oppfatning var det å miste fotfestet et resultat av uheldige ytre omstendigheter. Dette var å anse som en markant og ulykkesartet hendelse som falt innenfor arbeidsulykkesbegrepet. Etter Trygderettens vurdering var det tilstrekkelig ulykkesmoment at A skled i det kritiske handlingsøyeblikket.

Mindretallets premisser tok utgangspunkt i alminnelige bevisregler, og vurderte at det ikke var sannsynliggjort at skaden oppstod ved et ulykkestilfelle. Det ble vektlagt at opplysningen om at A falt som følge av sandkorn på dansematten ble ikke ansett som en presisering av detaljer i hendelsesforløpet, sml. flertallet, men en sentral opplysning det ville vært naturlig å opplyse om tidligere. Det var ikke tilstrekkelig å sannsynliggjøre at det var sandkorn på matten. Det måtte også sannsynliggjøres at sanden var årsak til at skaden skjedde. Etter mindretallets syn var forsikredes bevisbyrde ikke oppfylt slik saken framstod for nemnda. Flertallets vurdering oppstiller ikke strenge krav til ytre årsak. I eksemplene legger Nemnda til grunn en liberal praksis, men drøftet ikke om fallet var forventet i forhold normal yrkesutøvelse. Hverken flertall eller mindretall legger vekt på risikobetraktninger.

Praksis fra Nemnda legger til grunn at fall som følge av å skli på underlaget anses som ulykkesskade også etter *ulykkesforsikring*, jf. FSN-5146. Nemnda bemerket at fallskade som følge av å skli på underlaget er å anses som ulykkesskade. A opplyste først at fallskaden inntraff da han skled under taekwondotrening. Dette ble ikke gjentatt i en supplerende forklaring. Nemnda la vekt på tidsnære opplysninger og konkluderte fallet som ulykkesskade i vilkårenes forstand.

A var dekket gjennom *kollektiv* ulykkesforsikring basert på avtale mellom forsikrings-selskap og Norges Kampsportforbund. Nemnda bemerket at ved denne type ulykkesforsikring må legges til grunn en liberal forståelse av uttrykket «plutselig ytre fysisk begivenhet».

Tidligere praksis fra Nemnda viser også at fallskade som følge av at skadelidte sklir på underlaget anses som ulykkesskade. FSN-4290 der A gled på stupebrettet, og dette var Nemndas syn

en ulykkesskade i vilkårenes forstand. I forsikringssak FSN-4897 ble A ble påført bruddskade i ankel som følge av fotballspill. Da A skulle sparke fotballen, mistet han fotfestet og skled fremover på høyrebenet samtidig som høyrefoten ble vridd mot venstre. A fikk medhold. Nemnda bemerket at forkjære kroppsbevegelse ikke var ulykkesårsaken, men at skaden var forårsaket av en plutselig ytre fysisk begivenhet.

Eksemplene viser at dersom fallet er som følge av at skadelidte glir på glatt underlag anses skaden som ulykkeshendelse uten at det oppstilles særlige krav til ytre omstendigheter.

Analysen viser at det legges til grunn en liberal vurdering ved anvendelse av arbeidsulykkesbegrepet både av Trygderetten og Nemnda. Til forskjell fra Trygderetten legger Nemnda mindre vekt om risikobetraktninger. Nemndas praksis etter ulykkesforsikring viser også en liberal vurdering.

Det tillegges vesentlig betydning at fallet anses som en uheldig ytre årsak. Det oppstilles ikke strenge krav til ulykkesmoment. Dette tyder på at det er tilstrekkelig ulykkesmoment at skadelidte er det eneste som var bevegelse samt at det skjedde noe uforutsett uten hensyn til om man egentlig kan si at påkjenningen lå utenfor arbeidets alminnelige ramme. Praksis fra Trygderetten viser at dette særlig gjelder når mer avledende oppgaver gjennomføres. Eksemplene viser også at det ikke legges særlig vekt på skadelidtes uaktsomhet. En forskjell i bedømmelsen er at Nemda i liten grad vurderer hva som er normal utøvelse av yrket, og at Trygderetten legger til grunn at kravet til ulykkeshendelse er relativisert. Trygderetten anvender ikke relativiseringsnormen ved utøvelse av alternative oppgaver. Det oppstilles i slike tilfeller mindre krav til ulykkesmoment.

Etter fast, konsekvent og langvarig praksis etter ulykkesforsikring er fallet i seg selv et tilstrekkelig ulykkesmoment dersom fallet er som følge av at skadelidte sklir, og ikke skyldes forkjære kroppsbevegelser. I henhold til den generelle retten skal «ytre» forstås slik at det må ha skjedd noe utenfor skadelidtes legeme, jf. punkt 2, men det er ikke noe vilkår at det må ha inntruffet noe helt uavhengig av skadelidtes person. Det er tilstrekkelig at skadelidte er det eneste som beveger seg i hendelsesforløpet, for eksempel snubler i en benk eller gli på glatt gulv. Eksemplene ovenfor er i samsvar med dette.

3.5 Friksjonsskader

Analysen av typetilfellet ovenfor viser en liberal praksis ved fallskader som følge av glatt underlag med lav friksjon. En gjennomgang av praksis viser at mange idrettsskader oppstår ved høy friksjon. Det er derfor interessant å se nærmere på den praksis som foreligger i slike type-tilfeller, og om det er særlige hensyn som er utslagsgivende. Der foreligger ingen praksis fra Nemnda som omhandler friksjonsskader etter yrkesskadeforsikring.

Underlagets glatthet gjengis i form av en friksjonskoeffisient (μ). Underlagets friksjon kan være svært lav eller høy. Friksjon har flere årsaker, for eksempel underlagets beskaffenhet eller at ytre momenter «fester» seg på gulvet. Herunder kan nevnes håndballklister som i første omgang medfører svært høy friksjon, og som senere vil bli svært glatt på grunn av støv og skitt som legger seg oppå klisteret. Skosåleens egenskaper har også betydning for den friksjon som oppstår. Problemstillingen i det følgende er om høy friksjon anses som et ulykkesmoment i henhold til arbeidsulykkesbegrepet.

Som følge av friksjon mellom skosåle og gulv pådro en musikk lærer seg vridningsskade da hun roterte kroppen under danseinstruksjon. Skaden ble først vurdert av Trygderetten, jf. kjennelse TRR-2007-3854, og senere anket inn for lagmannsretten. Dommen ble rettskraftig etter Høyesteretts behandling, jf. Rt. 2009 s.1626 (*Musikklærerdommen*).

Trygderetten la til grunn at danseinstruksjon *ikke* medførte særlig risiko samt at instruksjon inngikk i A's vanlige arbeidsoppgaver. A anførte skadeårsaken som følge av høy friksjon. Ankemotpart anførte at underlagets beskaffenhet ikke vanskeliggjorde arbeidsoperasjonen. Trygderetten la til grunn at det ikke var anført *omstendigheter* som tilsa at skadelidte ikke hadde *kontroll* i den aktuelle situasjonen. Det er mulig formuleringen må forstås slik at det relevante vurderingstema var kontroll *før* skaden inntraff, og ikke hadde kontrollen over situasjonen *etter* at foten satte seg fast. Skaden var som følge av A's normale kroppsbevegelse uten at det forelå tidspress eller andre momenter som endret forutsetningene for utførelsen av arbeidet. Hendelsen ble derfor ikke ansett som arbeidsulykke i lovens forstand.

Til sammenlikning ble det i en eldre kjennelse lagt til grunn at det var tilstrekkelig ulykkesmoment at skadelidte «*ikke klarte å komme fri i det øyeblikk det var påkrevd*» da beina stod fast i underlaget ved gjennomføringen av et kast, jf. TRR 1968-163.¹³⁶ Hendelsen ble ansett som en plutselig og usedvanlig påkjenning som skadelidte ikke var forberedt på, og som klart lå utenfor arbeidets alminnelige ramme.

Vurderingen tar i liten grad utgangspunkt om friksjon kan anses som ytre årsak etter arbeidsulykkesbegrepet. Det er mulig premissene må forstå slik at gulvets friksjon var normal og ikke vanskeliggjorde arbeidsoperasjonen slik at A mistet kontrollen.

Trygderettens kjennelse ovenfor ble anket til Lagmannsretten.¹³⁷ Lagmannsretten tok utgangspunkt i det avdempede arbeidsulykkesbegrep, og la avgjørende vekt på at A mistet kontroll over situasjonen *etter* at foten satte seg fast som følge av høy friksjonen. Skaden ble ansett som en arbeidsulykke. Lagmannsretten la til grunn at det *ikke* kunne stilles høye krav til utenforliggende forhold dersom skaden skyldes en ukontrollerbar begivenhet. Skadehendelsen fremstod som usedvanlig i forhold til det skadelidte måtte regne med under *normal* utøvelse av sin yrkesaktivitet. Det ble lagt til grunn at A *ikke* kunne forutsette at foten ville sitte fast på grunn at gulvets høye friksjon. Som følge av friksjonen mistet A også kontrollen over situasjonen. Dette medførte en belastning A ikke kunne unngå.

Til forskjell fra eksemplene ovenfor legger lagmannsretten til grunn at det forelå høy friksjon, og at dette var tilstrekkelig ulykkesmoment i henhold til arbeidsulykkesbegrepet da hendelse ble ansett som ekstraordinær.

Høyesterett¹³⁸ kom til samme konklusjon som Trygderetten, og tok utgangspunkt i det avdempede arbeidsulykkesbegrepet. Høyesterett la til grunn at det *ikke* var noe unormalt med gulvet i musikkrommet. Gulvet gav ikke spesiell motstand eller friksjon. Førstvoterende understreket,

¹³⁶ TRR 1968-163 (Ikke publisert).

¹³⁷ LE-2008-171888 (Eidsivating).

¹³⁸ Rt. 2009 s.1626 (*Musikklærerdommen*).

som en faktaopplysning, at *«foten ikke satt fast i gulvet i fysisk forstand, men at A på grunn av friksjon mellom gulv og skosåle ikke fikk foten med seg da hun roterte»*. Jeg forstår Høyesterett dithen at friksjonen var ordinær, og således ikke forelå en ekstraordinær påkjenning i henhold til arbeidsulykkesbegrepet.

Til sammenlikning satt foten fysisk fast i gjørme i forsikringssak FSN-5335. Skaden skjedde under en fotballkamp i duell om ballen. Dissens. Flertallet la til grunn at skader som utelukkende skyldes manglende friksjon i underlaget *ikke* anses som ulykkeskade, da det ikke anses som *«plutselig ytre begivenhet»*. I den konkrete vurderingen la flertallet til grunn at det ikke utgjorde en forskjell om foten satt fast i gjørme enn at skaden skjer som følge av friksjon med underlag. Hendelsen ble ikke ansett som plutselig da baneforholdene var konstante. Det må legges til grunn at flertallet vurderte at den gjørmete banen ikke oppfylte kravet til *«ytte begivenhet»*. Mindretallet var uenig i at tilfellene ikke kunne likestilles da det ved friksjon er mer påregnelig skade. Mindretallet anså skaden voldt ved en *«plutselig ytre begivenhet»* da det gjørmete underlaget gav liten forutsigbarhet med hensyn til feste. Mindretallet mente skader som følge av høy- og lav friksjon burde behandles likt. Det ble vist til vedtak der fallskader som følge av lav friksjon var godkjent som ulykkeshendelse, jf. FSN-4897 og FSN-4290.¹³⁹

Høyesterett bemerket at det ikke forelå *«avvik fra det normale»*. Uttalelsen må sees på bakgrunn av Høyesteretts bemerkning at lagmannsretten hadde lagt vekt på at profesjonelle idrettsutøvere tidvis befinner seg *«nær faregrensen for mer alvorlig skade, med den følge at selv små og i handlingsøyeblikket tilsynelatende ubetydelige avvik fra normal arbeidsrutine blir utslagsgivende»*. Høyesterett presiserte at risikoen for skade i forbindelse med A's danseundervisning var generelt lav, og konkluderte med at A ikke var i noen situasjon hvor man må godta mindre avvik fra det normale enn ellers.

¹³⁹ Se typetilfelle «Fallskader» der vedtakene vurderes.

Avgjørelsen tyder på at skaden var utslag av «daglivets risiko»,¹⁴⁰ men avgjørelsen kan forstås slik at høy friksjon *kan* anses som ekstraordinær påkjenning, særlig der arbeidet foregår nær faregrensen.

Avgjørelsen tar utgangspunkt i den latente risiko det var i A's yrke, og ikke i de faktiske risikomomenter som forelå ved underlaget som var årsaken til skaden.¹⁴¹ Skaden var som følge av friksjon, men denne ble ansett som normalt. Etter min vurdering anvender Høyesterett arbeidsulykkesbegrepet relativt streng ved skader som følge av friksjon for vanlige arbeidstakere. I henhold til den generelle retten kan forhold som har ført til den ekstraordinære påkjenning eller belastning kunne utgjøre tilstrekkelig ulykkesmoment, jf. Rt. 2005 s. 1757 (*Skyggkjennelsen*), avsnitt 51. Ved ekstraordinær belastning eller påkjenning oppstilles ikke tilleggskrav om ytre hending. Den stadige og typiske risiko må vurderes uavhengig av hvem som er skadelidt. Om risikoen skadelidte ble utsatt for var ekstraordinær må derimot vurderes ut fra skadelidtes ståsted. Etter min vurdering legger Høyesterett stor vekt på hvilken kontekst skaden oppstod i. Etter den generelle retten er det ikke krav om at ulykken har sammenheng med noen risiko ved selve arbeidet, men i et grensetilfelle kan det være utslagsgivende at hendelsen er yrkesrelatert.

En særlig problemstilling er at ulykkesmomentet (høy friksjon) ikke nødvendigvis kan observeres av utenforstående. Dette kan medføre at friksjonsskader ikke gir holdepunkter for en ekstraordinær påkjenning utenfor arbeidets alminnelige rammer. Høyesteretts vurdering kan tyde på at skadehendelsen influeres av skadepotensiale som arbeidet *generelt* sett innebærer. Som følge av dette oppstilles tydelig risikokrav for å anse friksjonen som en arbeidsulykke. Etter min vurdering er det viktig å skille den alminnelige risiko for idrettsskade og den konkrete risiko som foreligger.

Nemnda har også behandlet flere saker som omhandler skader som følge av friksjon. I forsikringssak FSN-3559 og FSN-3668 ble foten sittende fast i underlaget. Nemnda kunne ikke anse

¹⁴⁰ Jf. tilsvarende Evensen 2010 s. 92.

¹⁴¹ Sml. Rt. 2008 s. 1646 (*Bolteløftdommen*), der det legges vekt på at det skal lite til før det oppstår skader ved løfting, dvs. at løfting har stor latent skaderisiko.

dette som ulykkesskade voldt ved en plutselig ytre påvirkning. I vedtak FSN-5994 ble skadelidte også påførte skade som følge av at foten ble sittende fast i underlaget. A anførte skaden var som følge av friksjon mot underlaget, men Nemnda konkluderte at vridningsskaden var som følge av *normale bevegelser* som ledd i spillet uten at det inntraff noe sammenstøt med mot-spiller eller annen påvirkning av ytre karakter. Til forskjell fra eksemplene ovenfor uttalte Nemnda at de fant ingen holdepunkter for at friksjonen var *uvanlig*. A fikk derfor ikke medhold. Det ble presisert at underlagets beskaffenhet og dets egenskaper (friksjon) måtte forutsettes kjent for A. Dette tyder på at ordinær friksjon ikke er tilstrekkelig ulykkesmoment.

Det presiseres i forsikringssak FSN-3320 at «*uansett om kunstgresset hadde hatt større friksjon enn A regnet med ville dette vært en ordinær egenskap ved underlaget og således ikke kunne vært ansett som noen plutselig ytre påvirkning*». Etter den generelle retten er det noe uavklart i hvilken grad skadelidtes subjektive oppfatning skal legges til grunn. Den kategoriske presiseringen i vedtakene legger til grunn at skadelidtes subjektive oppfatning ikke er et relevant moment i risikovurderingen. Noen eksempler nedenfor kan tyde på at kravet til *ytre påvirkning* i slike tilfeller er noe nedtonet.

Jeg forstår Nemnda slik at dersom foten ble sittende fast i underlaget, kunne dette ikke anses som ulykkesskade voldt ved en plutselig ytre hendelse. Eksemplene ovenfor viser at *normal friksjon* ikke anses som et ulykkesmoment i henhold til ulykkesforsikring. Vridningsskader som følge av friksjon er en relativt vanlig skadeårsak. Dette medfører at mange skadelidte oppfyller vilkårene i ulykkesforsikring.

Forsikringssak FSN-7411 *kan* tyde på at Nemnda har nedtonet kravet til ytre momenter. Dissens. Flertallet gav A medhold, men anså saken som et *grensetilfelle*. Foran et heng var det en kul og A hadde tenkt å stoppe etter kulen. Vridningsskaden skjedde da A fikk en bråstopp ved kulen idet skien satte seg fast i kram snø. Flertallet la til grunn at et *uventet bråstopp* som medførte skade var tilstrekkelig ulykkesmoment, selv om A ikke falt eller det var en eller annen form for sammenstøt. Friksjonsskader er som følge av «*uventet bråstopp*». Etter min vurdering kan vedtaket tyde på at skadetilfeller der kroppslige bevegelser uventet stopper opp vurderes mer liberalt.

Mindretallet tok utgangspunkt i tidligere praksis, og var ikke enig i at hendelsen tilfredsstilte kravet til ulykkeshendelse. A's frivillige svingebevegelse ble sammenliknet med vridningsskader som påføres under frivillige «finter» på håndballbanen, det vil si skader som følge av høy friksjon. På denne bakgrunn kunne A ikke gis medhold da skien bråstanset i kram snø i et planlagt kjøremønster. Mindretallet bemerket at dersom svingebevegelsen ikke hadde vært frivillig, for eksempel som følge av en uforutsett hindring, ville dette være å anse som en ulykkeshendelse. I henhold til flertallets vurdering var et «*uventet bråstopp*» tilstrekkelig ulykkesmoment.

Til sammenlikning ble det i en *tidligere* forsikringssak, FSN-6554 lagt til grunn at «*uventet bråstopp [...] ikke i seg selv tilstrekkelig til å utløse krav om erstatning*». A skled jevnt bortover grusbanen for å slå en tennisball. Sklibevægelsen stoppet opp og A fikk en vridning i kneet. Sammenliknet med eksemplet ovenfor kan dette tyde på at friksjonsskader vurderes noe mer liberalt i henhold til nyere praksis. På den annen side kan Nemndas begrunnelser i eksemplene ovenfor tyde på at anførsel om høy friksjon må tilstrekkelig sannsynliggjøres. Nemnda uttalte at dersom bråstoppet skyldtes en hindring i underlaget som ikke skulle ha vært der kunne skaden være en ulykkesskade. Dette var ikke sannsynliggjort og A fikk ikke medhold. Dette kan tyde på at skadelidte i større grad bør sikre bevis (foto mv.). En senere forsikringssak viser også betydningen av å sannsynliggjøre høy friksjon, jf. forsikringssak FSN-6618. A røk korsbåndet under håndballtrening da hun landet feil etter et hopp over en benk. A fikk ikke medhold. A anførte at vridningen kunne ha vært forårsaket friksjon som følge av ujevnheter i lakkingen på underlaget, men Nemnda vurderte anførselen for dårlig dokumentert. Dette eksemplet tyder på at Nemnda i slike saker krever særlige holdepunkter/dokumentasjon for å anse friksjonen som høy dersom dette anføres, sml. Rt. 1998 s. 1565 (*Liedommen*), om begivenhetsnære opptegnelser veier tyngre som bevis enn senere forklaringer gitt av skadelidte selv.

En problemstilling er å likestille høy friksjon med en ytre hending innebærer å gi loven anvendelse på situasjoner som ligger utenfor lovgivers intensjon eller utvidelse av lovens anvendelsesområde. Dette må sees på bakgrunn at svært mange idrettsskader forårsakes av friksjon, for eksempel vridningsskader. Etter min vurdering bør reelle hensyn vektlegges da skader som følge av at foten utsettes for uventet mye friksjon er ikke mindre ulykkesartet enn å skli. Det kan fremstås som noe vilkårlig at kravet til arbeidsulykke vurderes forskjellig i tilfeller med høy og lav friksjon. Reelt sett foreligger ulykkesegenskaper ved underlaget. De ulike typetilfel-

ler viser subtile grenser for hva som faller innenfor og utenfor arbeidsulykkesbegrepet. Etter min vurdering tilsier grunnleggende rettferdssyndpunkt at skadelidte ikke bør bære følgen av skadelig påvirkning som liten grad kan kontrolleres. Den som utsettes for slik risiko bør også holdes skadesløs der risikoen realiseres i skade som følge av friksjon, som er en «usynlig» ytre årsak.

Analysen viser at ordinær friksjon ikke anses som en ytre skadeårsak. Praksis viser en streng vurderingsnorm for å anse friksjon som et ulykkesmoment i henhold til arbeidsulykkesbegrepet. Det er ikke utelukket at høy friksjon kan være en ytre hending, men den høye friksjonen må være uforutsett og ekstraordinær. Eksempelene viser at vurderingen tar utgangspunkt i om det foreligger avvik fra ordinær yrkesutøvelse.

I en rekke vedtak uttaler Nemnda at det ikke var holdepunkter for å anse at det var noe uventet eller irregulært med underlaget. Nyere praksis trekker i retning av en liberalisering. Foreløpig anses praksis noe uavklart hvor høy friksjon som er tilstrekkelig for å anse skaden som et ulykkestilfelle. Dette betyr i praksis at skadelidte bør foreta bevissikring dersom skaden er som følge av upåregnelig friksjon.

4 Samlede betraktninger

Det legges til grunn en liberal tolkning og anvendelse av arbeidsulykkesbegrepet på de utvalgte typetilfeller av idrettsskader. Dette gjelder særlig typetilfellene skoleskader og fallskader. Dette i motsetning til idrettsskader som følge av høy friksjon. Heller ikke typetilfellet taklinger og sammenstøt vurderes strengt. En liberal anvendelse av arbeidsulykkesbegrepet ivaretar de forventninger skadelidte normalt har til yrkesskadeerstatning ved idrettsskader.

Anvendelsen av arbeidsulykkesbegrepet ved idrettsskader tar utgangspunkt i den generelle retten med unntak av skader i skolesammenheng. Vilåårene «plutselig» og «konkret tidsbegrenset» legges implisitt til grunn. Dette må sees i sammenheng med at analysen viser at idrettsskadeene inntreffer akutt. Det er ikke et klart skille mellom det markerte- og det avdempede arbeidsulykkesbegrep, og begrepene kan anses harmonisert. Etter min vurdering viser avhandlingen at Trygderetten ikke legger særlig vekt på hvilket arbeidsulykkesbegrep som anvendes. Det foretas en skjønnsmessig helhetsvurdering om det foreligger en arbeidsulykke, men Trygderetten er forsiktig med å utvide arbeidsulykkebegrepet.

Det er ingen holdepunkter for at ureglementerte taklinger, dommeravgjørelse eller «aksept av risiko» synspunkter legges til grunn. Avhandlingen gir heller ingen holdepunkter for at Trygderetten legger vekt på skadelidtes subjektive oppfatning av hendelsen. Det er mulig Nemnda tillegger dette større vekt, men avhandlingen gir ingen sikre holdepunkter.

Kravet til ulykkesmoment kan synes nedtonet med unntak av skader som følge av høy friksjon. Trygderetten og Nemnda tar utgangspunkt i en relativisert helhetsvurdering etter både det markerte- og avdempet arbeidsulykkebegrepet. I punkt 2.4 ble det problematisert hvilke vilkår som inngår i relativiseringsnormen. Analysen viser at konklusjonen er i samsvar med foreliggende praksis.

I vurderingen om det foreligger en arbeidsulykke vektlegges særlig aktivitetens skadepotensial og om hendelsen var uventet. Avhandlingen viser at ulike praksis i kravet til avvik fra normal yrkesutøvelse. Dette gjelder særlig der skaden er som følge av takling mv, jf. punkt 3.2. Eksemplene viser også at det ofte er dissens i de saker der praksis ikke er ensartet. Dette kan tyde

på at terskelen angitt i Rt. 2006 s. 1642 (*Fotballdommen*) i varierende grad legges til grunn av både Trygderetten og Nemnda.

I flere skadetilfeller var hendelsesforløpet uklart. Dette kan tyde på at skadelidte i større grad bør gi en bedre beskrivelse av hendelsesforløpet. Dette gjelder særlig for skader som vurderes etter ulykkesforsikring og der detaljer i beskrevet hendelsesforløp kan utgjøre grensen for erstatning/ikke erstatning. Trygderetten foretar i større grad en helhetsvurdering av hendelsen i motsetning til Nemnda som i større grad vektlegger detaljer i hendelsesforløpet.

Vurderingen av idrettsskader etter ulykkesforsikring og arbeidsulykkesbegrepet er svært forskjellig i de utvalgte typetilfeller innen idrett. Dette gjelder særlig kravet til ytre hendelse. Nemnda anser seg heller ikke bundet av Trygderettens kjennelser. Avhandlingen viser at svært få idrettsskader vurderes etter forsikringsvilkårene om «idrettsskader». Slike avtalevilkår gir skadelidte bedre dekningsmulighet ved idrettsskade. Dette kan tyde på at idrettsutøvere i større grad bør være oppmerksom på hvilke avtalevilkår som gjelder ved utøvelse av idrettsaktivitet. Forsikringsbransjen kan i større grad bør informere om særlige forsikringsordninger ved idrett, men det er også mulig at slike forsikringssaker får sin endelige avslutning før behandling i Nemnda.

5 Litteraturliste

Litteratur

- Bull 2008 Bull, Hans Jacob. *Forsikringsrett*. 1. utgave. Oslo: Universitetsforlaget, 2008.
- Eckhoff og Helgesen 2001 Eckhoff, Torstein og Helgesen, Jan. *Rettskildelære*. 5. utgave. Oslo: Universitetsforlaget, 2001.
- Evensen 2010 Evensen, Lars Marcus. *Høyesteretts dom om arbeidsulykkesbegrepet i «Musikklærer-dommen» i Rt-2009-1626*. Tidsskrift for erstatningsrett, forsikringsrett og velferdsrett, 2010 s 85-96.
- Evensen 2007 Evensen, Lars Marcus. *Høyesteretts dom om yrkesskade i «Fotballdommen» – Rt. 2006 s. 1642*. Tidsskrift for erstatningsrett, 2007 s.86-100.
- Gaarder 2010 Gaarder, Morten. *Arbeidsulykkesbegrepet i yrkesskadeforsikringsloven – presiseringer i lys av Myggstikk-dommen i Rt. 2009 s. 1619*. Tidsskrift for erstatningsrett, 2010-4 s. 319-345.
- Gaarder 2009 Gaarder, Morten. *Yrkesskadeforsikringsloven og Bolteløftdommen*. Tidsskrift for erstatningsrett, 2009 s. 256-293.
- Gaarder 2008 Gaarder, Morten. *Arbeidsulykkesbegrepet – betraktninger med utgangspunkt i Palle-kjennelsen, Rt. 2007 s.882*. Tidsskrift for erstatningsrett, 2008 s. 62-83.
- Jøsang 2007 Jøsang, Svein. *Skygge-kjennelsen» - et tilsvare til Jan Gunnar Ness*. Tidsskrift for erstatningsrett 2007, s. 137-139.
- Jøsang 2006 Jøsang, Svein. *Høyesteretts dom om yrkesskade i «skyggesaken*. Tidsskrift for Erstatningsrett, 2006 s 97-99.
- Kjelland 2011 Kjelland, Morten. *Forfatterveiledning*. Tidsskrift for Erstatningsrett, forsikringsrett og velferdsrett, 2011 s. 117-120.
- Kjelland 2006 Kjelland, Morten. *Personskade. Arbeidsulykkesbegrepet i yrkesskadeforsikringsloven § 11 første ledd bokstav a)*. *Skyggekjennelsen (Rt-2005-1757)*. Nytt i privatretten nr. 4, 2006 s. 8-10.

- Kjenner 2004 Kjenner, Gunnar-Martin. *Idrett og Juss*. 3. utgave. Oslo: Universitetsforlaget, 2004.
- Kjønstad 2007 Kjønstad, Asbjørn. *Folketrygdloven [lov av 1997] med kommentarer [2007]*. 2. utgave, 1. opplag. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS, 2007 s. 591.
- Kjønstad 2004 Kjønstad, Asbjørn. *Forsikring og erstatning ved arbeidsskader og arbeidssykdommer*. Tidsskrift for Erstatningsrett, Nr. 2-3, 2004 s. 166-177.
- Kjønstad 2001 Kjønstad, Asbjørn. *Innføring i trygderett*. 3. utgave, 2. opplag. Oslo: Tano Aschehoug Universitetsforlaget, 2001.
- Lium 2002 Rune Lium. *Arbeidsgivers erstatningsansvar etter det ulovfestede objektive erstatningsansvaret for skader/sykdommer arbeidstaker har pådratt seg i arbeidsforhold*. Lov og rett, nr. 5, 2002 s. 307-316.
- Lødrup 2009 Lødrup, Peter. *Lærebok i erstatningsrett*. 6. utgave med bistand fra Morten Kjelland. Oslo: Gyldendal Akademisk, 2009.
- Ness 2007 Ness, Jan Gunnar. *Arbeidsulykkesbegrepet i utvikling - en kommentar til «Skygge-kjennelsen» og Svein Jøsang*. Tidsskrift for erstatningsrett 2007, s. 132-136.
- Selmer 1982 Selmer, Knut S. *Forsikringsrett*. 2. utgave, Oslo: Universitetsforlaget, 1982.
- Skårberg og Reusch 2003 Skårberg, Lars Olav og Marianne Reusch. *Yrkesskade: Forsikring og trygd*. 1. utgave. Oslo: Cappelen akademisk, 2003.
- Øie 1994 Øie, Ole-Erik. *Trygderetten og dens rettsanvendelse*. Oslo: Universitetsforlaget, 1994.

Øvrige kilder

Finansklagenemnda.no.

- Kjelland 2012 Kjelland, Morten. Foredrag på det årlige personskadeerstatningsrettskurset (Sandefjord), JUS-kurs. 09.11.2012.

Lovdata.no.

Trygderetten.no.

13-00-I12

Rundskriv til ftrl. kap. 13: Yrkesskadedekning. Sist endret: 2012-09-06.

Lover

Norske gjeldende lover

1998 Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa 17. juli 1998 nr. 61.

1997 Lov om folketrygd 28. februar 1997 nr. 19.

1989 Lov om forsikringsavtaler 16. juni 1989 nr. 69.

1989 Lov om yrkesskedeforsikring 16. juni 1989 nr. 65.

1989 Lov om forsikringsavtaler 16. juni 1989 nr. 69.

1969 Lov om skadeserstatning 13. juni 1969 nr. 26.

1966 Lov om anke til Trygderetten 16. desember 1966 nr. 9.

1958 Lov om yrkesskadetrygd av 12. desember 1958 nr. 10.

Norske opphevede lover

1966 Lov om folketrygd 17. juni 1966 nr. 12 (Opphevet).

1894 Lov om ulykkesforsikring for arbeidere i fabrikker m.v. av 23. juli 1894 (Opphevet).

Forarbeider

NOU 2008: 11 Yrkessykdommer.

NOU 2004: 13 En ny arbeids- og velferdsforvaltning.

NOU 2004: 3 Arbeidsskedeforsikring.

NOU 1990: 20 Forenklet folketrygdlov.

NOU 1988: 6 Erstatning og forsikring ved yrkesskade.

NOU 1976: 16 Yrkesbetingede helseskader og folketrygden.

Ot.prp.nr.44 (1988-1989) Lov om yrkesskedeforsikring.

Ot.prp. nr. 29 (1995-1996) Om ny lov om folketrygd.

Innst. O. nr. 73 (1988-89)

Domsregister

Rt. 2011 s. 368

Rt. 2009 s. 1626	Musikklærerdommen
Rt. 2009 s. 1619	Myggstikkdommen
Rt. 2009 s. 1485	Matforgiftningsdommen
Rt. 2008 s. 1646	Bolteløftdommen
Rt. 2007 s. 882	Pallekjennelsen
Rt. 2006 s. 1642	Fotballdommen
Rt. 2006 s. 1129	Legepågripelsesdommen
Rt. 2005 s. 1757	Skyggekjennelsen
Rt. 2005 s. 495	Passiv røyk II.
Rt. 2004 s. 487	Aaseruddommen
Rt. 2004 s. 261	Blodproppdommen
Rt. 2004 s. 2015	Høydehoppdommen
Rt. 2000 s. 220	Til arbeidet-dom I
Rt. 2000 s. 1028	Til arbeidet-dom II
Rt. 1998 s. 1565	Lie
Rt. 1997 s. 1081	Tramppettdommen
Rt. 1995 s. 54	Barnetrygddommen
Rt. 1988 s. 394	Fridykkingsdommen
Rt. 1985 s. 156	Krigsulykkedommen
LB-2011-68748	Schenkendommen (Borgarting)
LH-2008-101542	(Hålogaland)
LE-2008-171888	(Eidsivating)
LB-2007-16327	(Borgarting)
LG-2005-59957	(Gulating)
LG-2004-41036	(Gulating)
LA-1993-172	(Agder)

Ryfylke tingrett 30. juni 2004

Kjennelser fra Trygderetten

TRR-2011-556

TRR-2011-259
TRR-2010-1554
TRR-2010-1441
TRR-2007-3854
TRR-2007-1939
TRR-2006-2529
TRR-2006-1769
TRR-2006-1077
TRR-2005-40
TRR-2005-1326
TRR-2004-5135
TRR-2004-1599
TRR-2003-2646
TRR-2003-1737 Håndballkjennelsen
TRR-1999-3808
TRR-1999-3412
TRR-1997-2161
TRR-1993-4586.
TRR-1989-1677

TRR-1972-570 (Ikke publisert)

TRR 1968-163 (Ikke publisert)

Vedtak fra Finansklagenemnda

FinKN-2012-147

FinKN-2011-568

FKN-2010-440

FKN-2010-296

FKN-2009-345

FKN-2009-342

FSN-7506

FSN-7411

FSN-7042
FSN-6999
FSN-6618
FSN-6554
FSN-6506
FSN-6384
FSN-6148
FSN-5994
FSN-5734
FSN-5665
FSN-5360
FSN-5335
FSN-5146
FSN-4995
FSN-4942
FSN-4897
FSN-4884
FSN-4290
FSN-4021
FSN-3668
FSN-3559
FSN-3443
FSN-3320
FSN-3064
FSN-2957
FSN-354